

LUNDS
UNIVERSITET

Karl Jonas Elton Enström

Kandidatuppsats

FBMK11 – VT 2014

Förlags- och bokmarknadskunskap

Institutionen för kulturvetenskaper

Handledare: Ann Steiner

Examinator: Sara Kärrholm

2014-08-26

Har författaren färg?

en studie av förlags och recensenters framställning av
fyra svenska författarskap ur ett postkolonialt perspektiv

Abstract:

The aim of this study is to analyse the sociopoethic construction of four authorships in the Swedish literary field during 2001-2012 from a postcolonial perspective. The analysis address questions as of how non-white authors are presented and packaged by the publishing houses through choice of 7 book covers, and how their debutes are reviewed in daily press. The results from the 58 reviews showcase the ways non-white authors are racialised through othering, placement in a migrant genre and by praising the language in the novels, an inflicting a non-white peritextuality to the authorships.

The author as “Other” is ascribed differentiating epithets and an exotic account of their biographies and geographies is put forward, rather than literary accomplishments. The authors are forced into a role representing all non-white migrants and are assumed to write an educational novel authentically reporting from the suburbs. A self-biographical connection is assumed by reviewers and the use of language is described as an uncontrolled force of nature, as a contrast to the normative image of (white) authors’ intellectual writing, hereby questioning the authors’ literary ability. The study argues that this is a hegemonic process of racialisation in the Swedish literary field.

Keywords: rasifiering, postkolonialitet, Genette, paratexter, vithet, Leiva Wenger, Khemiri, Bakhtiari, Said, etniskt filter, recensioner,

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	2
URVAL, UNDERSÖKNINGSMATERIAL OCH METOD	2
TEMATISK NÄRLÄSNING OCH SÖKORDSANALYS	3
TIDIGARE FORSKNING OM KONSTRUKTIONEN AV FÖRFATTARSKAP	5
ETNICITET, RAS OCH RASIFIERING I EN POSTKOLONIAL KONTEXT	7
RASIFIERING I DET SVENSKA LITTERÄRA FÄLTET: EN BAKGRUNDSBILD	9
BÖCKERS FRAMSIDOR SOM PARATEXTER	11
ANALYS AV FRAMSTÄLLNINGEN AV FYRA FÖRFATTARSKAP	12
BÖCKERNAS FRAMSIDOR OCH HEMSIDESPRESANTATION	13
Framsida: Alejandro Leiva Wenger	13
Framsida: Jonas Hassen Khemiri	15
Framsida: Marjaneh Bakhtiari.....	15
Framsida: Sami Said.....	16
FRAMSIDORNAS PERITEXT	16
DAGSPRESSENS RECENSIONER.....	17
Recensioner av <i>Till vår ära</i>	18
Recensioner av <i>Ett öga rött</i>	21
Recensioner av <i>Kalla det vad fan du vill</i>	23
Recensioner av <i>Väldigt sällan fin</i>	25
FÖRFATTARENS FÄRG: EN SLUTDISKUSSION	27
DEN ANDRE OCH VITHETENS HEGEMONI I DET LITTERÄRA FÄLTET	27
KÄLLFÖRTECKNING	29
Tryckta källor	29
Internetkällor	31
Recensionsmaterial.....	31
BILAGA 1 – TEMAN OCH SÖKORD FÖR <i>TILL VÅR ÄRA</i> , 13 RECENSIONER.....	34
BILAGA 2 – TEMAN OCH SÖKORD FÖR <i>ETT ÖGA RÖTT</i> , 13 RECENSIONER.....	35
BILAGA 3 – TEMAN OCH SÖKORD FÖR <i>KALLA DET VAD FAN DU VILL</i> , 15 RECENSIONER	36
BILAGA 4 – TEMAN OCH SÖKORD FÖR <i>VÄLDIGT SÄLLAN FIN</i> , 15 RECENSIONER	37

Inledning

Jag träffade författaren Alejandro Leiva Wenger 2002 och det mötet har etsat sig fast i mitt minne. Vi delade buss på väg hem till Stockholm från en föreläsning han höll på Wiks folkhögskola. Debuten *Till vår ära* (Albert Bonniers Förlag) gavs ut 2001 och novellsamlingen mottogs med bra recensioner, nomineringar till prestigefulla priser och stipendium. Han spåddes en lysande framtid och recensenter och läsare skrek efter ännu ett verk. 2014 har han fortfarande inte kommit med en uppföljare. När jag på bussen frågade honom var han kom ifrån slog han ned blicken och svarade kort ”Chile”. ”Nej, alltså vilken stadsdel i Stockholm?” Lättad berättade han att han var uppväxt och fortfarande bodde i Vårberg. Känslan som uppstod med min ursprungliga fråga var: inte ännu en som frågar om min härkomst, mitt namn, min hudfärg. Han berättade sedan att allt som media verkade bry sig om vad att han ursprungligen kommer från Chile och att han växt upp i Vårberg, en förort till Stockholm och att han skrev på ”rinkebysvenska”. ”Jag har aldrig varit i Rinkeby, jag vet inte hur dom pratar där.” sa han och det har han upprepat i ett flertal intervjuer. Vad han saknade var att ses som författare och inget annat.

Med mötet med Leiva Wenger i minnet har jag sedan sett hur ett flertal svenska författare blivit mottagna på liknande sätt. Jonas Hassen Khemiri sa i en tidig intervju om sin debut *Ett öga rött* 2003: ”Nästa som säger rinkebysvenska får en gjutjärnspanna i huvudet”¹, Marjaneh Bakhtiari hamnade i samma bryderi och vägrade att bli kategoriserad genom alla andra författare med invandrarbakgrund och Sami Said blev presenterad som Natur & Kulturs nya ”invandrarförfattare” i deras pressutskick² fastän han själv ville bli placerad som modernist. Samtliga uttrycker en frustration över att inte bli sedda utifrån sin författarroll utan att fokus hamnar på etnicitet (kulturell bakgrund), födelseort/land, hudfärg m.m.

I den mening att vi delar en gemensam idéhistoria med resten av Västeuropa är Sverige ett postkolonialt land. Idébilder och tankesätt som särskiljer människor med utgångspunkt i geografisk härkomst eller utseende är något som levt och lever kvar här och nu. Det svenska litterära fältet är inget undantag och studier av förlagsverksamhet och bokmarknad utifrån ett postkolonialt perspektiv kan ge oss ökad kunskap om detta.

¹ Björn Wiman, ”Ett öga blått”, *Expressen* 2003-06-17

² Informationen baseras på utsagor från tre oberoende recensenter som presenteras längre fram i uppsatsen. Jag har under arbetet med uppsatsen försökt få tag i pressutskicket utan framgång. Natur & Kultur har vid kontakt valt att mejla material av senare datum.

Syfte och Frågeställning

Syftet med denna uppsats är att analysera det svenska litterära fältets konstruktion och framställning av ovanstående svenska författarskap ur ett postkolonialt perspektiv:

- På vilka sätt presenteras och paketeras icke-vita svenska författare av sina förlag genom val av framsidor och hemsidestexter?
- På vilka sätt emottas och beskrivs de av recensenter i dagspressen?
- Om och hur rasifieras icke-vita svenska författare genom ovanstående?

Inom det litterära fältet fokuserar jag först på förlagen och deras sätt att marknadsföra författarskapen. Men studiens huvudsakliga undersökningsmaterial är de som är först med att presentera en författare för läsaren som konsument: dagspressens recensenter. Jag arbetar utifrån uppfattningen att förlagsverksamhet och bokmarknad reflekterar samhället i stort.

Urval, undersökningsmaterial och metod

Det finns ett stort antal författare som skulle kunna användas i denna studie³ men utifrån utgivningsår, recensionsmaterial och utrymme har jag valt följande fyra: Alejandro Leiva Wenger *Till vår ära*, Bonnier förlag 2001; Jonas Hassen Khemiri *Ett öga rött*, Norstedts förlag 2003; Marjaneh Bakhtiari *Kalla det vad fan du vill*, Ordfront förlag 2005 och Sami Said *Väldigt sällan fin*, Natur & kultur 2012. Samtliga titlar är debuter.

Det var ett stort medialt intresse för dessa författare vid tiden för böckernas utgivning. Jag vill undersöka ett utsnitt av detta mediala intresse och hur det tog sig uttryck genom en närläsning av recensioner i dagspressen samt utforska om det finns likheter, skillnader och mönster i mottagandet av författarna. Saida debut gavs ut ungefär ett decennium efter Leiva Wengers och ger studien en möjlighet att också utröna eventuella förändringar över tid.

Undersökningsmaterialet består av debuternas och uppföljarnas framsidor och dagspressens recensioner av debuterna. Förlagens hemsidespresentation av verken har också granskats men inte varit föremål för en lika systematisk bearbetning som materialet i övrigt. Därför lyfts de enbart fram där de styrker och illustrerar resultat som tolkats som rasifierande. Jag har valt att fokusera på framsidorna eftersom det är den fysiska del av boken som exponeras mest och de analyseras och jämförs även med uppföljarna för att undersöka eventuella skillnader. Det är Jonas Hassen Khemiris *Montecore: en unik tiger* 2006, Marjaneh Bakhtiaris *Kan du säga schibbolet?* 2008 och Sami Saida *Monomani* 2013.⁴

³ Exempel på andra författare som vore intressanta är Johannes Anyuru, Andrzej Tichý, Mohamed Omar.

⁴ Leiva Wenger har inte utkommit med ny roman efter *Till vår ära*, visserligen ett drama men inget i utgiven bokform.

Tanken med att inkludera förlagens arbete på detta sätt är att förlagen som centrala aktörer på bokmarknaden, och därmed på det litterära fältet, är medskapare i framställningen av ett författarskap genom hur de presenterar och paketerar sin utgivning. Framsidesmaterialet ger också läsaren av denna studie en bild av vad recensenterna mottog utöver romaninnehållet. Till analysen av framsidorna använder jag mig av Genettes teorier om paratexter som presenteras längre fram i uppsatsen.

Recensionerna har hämtats ur Mediearkivet och består av samtliga från debutens utgivningsår och året efter ifall de kom ut sent under kalenderåret. Urvalsprincipen har gett ett omfattande material på 58 recensioner av olika längd och form och bör betraktas som denna studies huvudmaterial. I källförteckningen listas samtliga recensioner, vars titlar kan vara värda en läsning i sig.

Tematisk närläsning och sökordsanalys

Jag har utarbetat en innehållsanalytisk metod baserad på tematiska närläsning och sökordsanalys av recensionstexterna. Innehållsanalyser är vanliga inom samhälls- och kulturvetenskapliga studier av textmaterial och går i grunden ut på att analysera texter utifrån förekomsten av specifika termer, begrepp eller teman genom att räkna dem och/eller undersöka hur stort utrymme de ges.⁵

Carol Rivas har i *Researching society and culture* givit exempel på frågor man kan eller bör ställa sitt material om frekvens respektive helhetsbild ("big picture"); *Vad upprepas oftare än annat och varför?* och *Vilka huvudsakliga frågor, tendenser eller ämnen finns det som går igen eller skär igenom flera delar av materialet?* Frågeställningarna innebär att materialet läses både på detaljnivå och översiktligt för att arbeta fram meningsbärande enheter och fragment; det innebär att man kodar texten. Därefter menar Rivas att materialet bör kategoriseras och grupperas till teman.⁶

I min metod motsvaras de två frågorna av en *sökordanalys* (frekvens och detaljnivå) respektive *tematisk närläsning* (helhetsbild och översikt). Både sökorden, som är en slags nyckelord och återkommande ämnen kan beskrivas som texternas meningsbärande enheter och fragment. Jag har kodat och kategoriserat dessa i recensionerna och grupperat dem i tre teman (se vidare i avsnittet "Dagspressens recensioner"). Ett tema är mer än deskriptivt utan bör vara förklarande och (eller) ge ett nytt (om möjligt problemlösande) perspektiv på

⁵ Seale, Clive & Tonkiss, Fran, "Content and comparative keyword analysis" i *Researching society and culture*, red. Seale, Clive, 3. ed. SAGE Publications, Thousand Oaks, CA, 2012, s.460

⁶ Rivas, Carol, "Coding and analyzing qualitative data" i *Researching society and culture*, red. Clive Seale, 3. ed.. SAGE Publications, Thousand Oaks, CA, 2012, s.373-375

materialet.⁷ De teman som utformats genom närläsning och sökordsanalys förstärker och kompletterar varandra. Denna metodkonstruktion innebär att jag har delat upp mitt undersökningsmaterial i meningsbärande fragment som ska belysa helheten, men också att helheten belyser betydelsen av sökorden.

En innehållsanalytisk metod kan vara både kvantitativ och kvalitativ, både deduktiv och induktiv. Sökordsanalysen är visserligen kvantitativ i så motto att jag räknar förekomsten av vissa ord och tar ut ett snitt på hur ofta de förekommer, men analysen är inte mer statistisk än så. Närläsningen har inte heller inneburit att jag räknat antalet rader en fråga, tendens eller ett ämne tar i anspråk.⁸ Min studie är därför att betrakta som kvalitativ i denna bemärkelse där förståelser, tolkningar och innebörder är huvudsakligt fokus.

En induktiv utgångspunkt är hypotesgenererande, medan en deduktiv metod istället utgår från en och därmed är hypotesprövande.⁹ Min metod har varit induktiv på så sätt att jag inte haft en färdigformulerad hypotes för hur en eventuell rasifiering av författarna sker. Samtidigt fanns en slags deduktiv ansats, dvs. studien är inte genomförd i ett vakuum och jag hade idéer om vad materialet skulle kunna ge för resultat.¹⁰ Detta beror dels på att egen förförståelse, kunskaper och erfarenheter är i det närmaste ofrånkomliga i kvalitativa studier av det här slaget, dels på att metodvalet inneburit att jag läst igenom materialet flera gånger både översiktligt och på detaljnivå.¹¹ Efter den första närläsningen och skapade jag teman utifrån ett återkommande mönster som utkristalliserade sig i fråga om texternas uppbyggnad. Efterföljande läsningar utfördes deduktivt i den mening att jag riktade analysen mot de frågor och teman som uppkom i den första närläsningen. Att tillvägagångssättet pendlar mellan att vara induktivt och deduktivt på det här sättet kallas för att man arbetar med en abduktiv ansats enligt Mats Alvesson & Kaj Sköldberg och är att betrakta som den mest korrekta beskrivningen av mitt tillvägagångssätt.¹²

Sökordsanalysen är konstruerad på så sätt att en träff räknas ifall det finns ett annat ord med samma betydelse eller andemening, t.ex. om recensenten jämför rapparen Petter med Leiva Wenger hör denna sökordsträff till hiphop-referensen eftersom det är till detta recensenten egentligen hänvisar. Teman och sökord presenteras i bilaga 1-4 och i kapitlet

⁷ ibid.

⁸ Jmf. Rivas, 2012, s. 375

⁹ Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj, *Tolkning och Reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 2., [uppdaterade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2008, s. 54-55

¹⁰ Rivas, 2012, s. 368

¹¹ Till min förförståelse hör att det litterära fältet inte existerar i ett vakuum och att dess aktörer därmed för med sig de rasifierande maktstrukturer som existerar i samhället i stort. Se vidare i kapitlet "Tidigare forskning om konstruktionen av författarskap" om uppsatsen sociopoetiska ansats.

¹² Alvesson & Sköldberg, 2008, s. 55f

”Dagspressens recensioner” i uppsatsens resultat och analysdel. För varje tema redovisar jag de sökord som kodats, kategoriserats och grupperats för respektive tema. Sökorden skiljer sig åt från författare till författare eftersom de bär skilda biografier och deras litterära verk avhandlar olika ämnen.

Tidigare forskning om konstruktionen av författarskap

Ett nytt intresse för framställningen av författare och deras verk kan synas inom den svenska litteratur- och förlagsforskningen, både vad gäller författarens egna sätt att positionera sig och skapa idébilder av sig och medias framställning. Inom förlagskunskapen är detta viktig forskning eftersom förlagens arbete tillsammans med författaren har en inverkan på hur ett verk eller författarskap tas emot. Torbjörn Forslid & Anders Ohlsson har skrivit om Björn Ranelids sätt att skapa sin författarbild för att sedan använda ett mer medialt perspektiv i *Författaren som kändis* och kom sommaren 2014 ut med *Statsministerns sommarläsning*.¹³ De visar hur litterärt värde skapas inom det litterära fältet utifrån teorier av Pierre Bourdieu och Jürgen Habermas. Cristine Sarrimo analyserar i *Jagets scen* författarnas positionering och självframställning utifrån valt medium och medialt intresse.¹⁴ Både Forslid & Ohlsson och Sarrimo är litteraturvetare och deras verk ska läsas utifrån denna disciplin som går in i förlagskunskapens tvärvetenskapliga.

Astrid Trotzig har i *Orientalism på svenska* formulerat kritik mot det svenska litterära fältets sätt att kategorisera författare efter ras (inte etnicitet).¹⁵ Hennes slutsatser om rasifiering kommer att användas i den här uppsatsen utifrån dennes forskarroll (som i sin tur springer ur hennes position inom det litterära fältet som författare).

När det gäller samhällsvetenskaplig forskning om etnicitet, ras och rasifiering i Sverige använder Paulina de los Reyes, Irene Molina & Diana Mulinari sig av postkoloniala teorier när de analyserar Sverige idag. Deras studier är intersektionella, dvs. de visar hur maktförhållanden snarare axlar varandra än är isolerade fenomen. T.ex. bör man analysera kön, klass och ras tillsammans då de konstituerar och påverkar varandra. Intersektionalitet innebär att maktförhållandena inte kan isoleras från varandra.¹⁶ Den här uppsatsen utgår från

¹³ Forslid, Torbjörn & Ohlsson, Anders, *Fenomenet Björn Ranelid*, Malmö: Roos & Tegnér, 2009; Forslid, Torbjörn & Ohlsson, Anders, *Författaren som kändis*, Malmö: Roos & Tegnér, 2011; Forslid, Torbjörn & Ohlsson, Anders, *Statsministerns sommarläsning: om litteratur, politik och bildning*, Malmö: Roos & Tegnér, 2014

¹⁴ Sarrimo, Cristine, *Jagets scen: självframställning i olika medier*, Göteborg: Makadam, 2012

¹⁵ Trotzig, Astrid, ”Makten över prefixen” i *Orientalism på svenska*, red. Moa Matthis, Stockholm: Ordfront, 2005, s.107f

¹⁶ de los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana, *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige: en festskrift till Wuokko Knocke*, red. de los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana, Stockholm: Atlas, 2007

en intersektionell förståelse av det litterära fältet, även om analysen inte fullt ut lyckas fånga alla maktdimensioner.

I *Tidskrift för litteraturvetenskap* skriver Forslid m.fl. om det litterära fältets mottagande av Sami Said. Här kämpar agenter (dvs. aktörer) om företräde att tillskriva hans författarskap och litterära verk ett kapital (dvs. värde).¹⁷ I samma nummer återfinns en litterär analys av maskulina identiteter i förorten utifrån verk skrivna av Anyuru, Tichý och Sattarvandi. Studien analyserar texterna och letar efter identitetsskapande och textuell frustration över maktlösheten av att vara del av förorten och få stereotypa föreställningar om det egna subjektet konstruerade av någon annan.¹⁸ Wistisens analys skulle kunna användas för att beskriva känslorna hos författarna i min studie men hör till litteraturvetenskapen. I denna studie är det snarare rasifierande processer inom delar av förlags- och bokmarknadsvärlden som står i fokus.

Wolfgang Behschnitt & Thomas Mohnike har skrivit om svensk invandring och litteratur i flera verk och kommer fram till att Sverige ser sig som ett invandrarland och till självbilden som mångkulturell kopplas intresset för ”invandrarlitteraturen”. I den rörelsen kommer förväntningen att just den litteraturen ska uttrycka det mångkulturella och har därför ett autenticitetskrav ställt på sig.

När det gäller författare ”med invandrarbakgrund” (många författare är födda i Sverige men räknas ändå som ”invandrarförfattare”) har Magnus Nilsson skrivit *Den föreställda mångkulturen*.¹⁹ Nilsson analyserar bl.a. mottagandet av Khemiris *Ett öga rött* och Bakhtiaris *Kalla det vad fan du vill*. Studien visar hur maktparametrarna etnicitet och klass axlar varandra. Han visar på samma tendenser som Behschnitt & Mohnike i sin studie ; att ”invandrarlitteraturen” ska ge en självbiografiskt förankrad rapport från förorten.²⁰

Jag kommer att förhålla analysen i uppsatsen till Nilssons studie. Men där han uppehåller sig vid en litteraturvetenskaplig teori och analys kommer jag förhålla mig till en mer litteratursociologiskt förankrad speglingsteori, dvs. uppsatsen kommer att vara en del av den ”sociopoetiska” tradition som innebär att forskaren utgår ifrån ”[...] föreställningen att

¹⁷ Forslid, Torbjörn m.fl., ”Att förhandla litterärt värde – Sami Said och Våldigt sällan fin”, i *Tidskrift För Litteraturvetenskap*, red. Magnus Öhrn, Lund, 2013:3-4, s. 121ff

¹⁸ Wistisen Lydia, ”En sång om Trojas murar – En analys av maskulinitet och utanförskap i tre samtida svenska förortsskildringar”, i: *Tidskrift För Litteraturvetenskap*, red. Magnus Öhrn, Lund: 2013:3-4, s. 5ff

¹⁹ Nilsson, Magnus, *Den föreställda mångkulturen: klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*, Hedemora: Gidlund, 2010

²⁰ Behschnitt, Wolfgang & Mohnike, Thomas, ”Bildung und Alteritätskonstitutionen in der jüngsten schwedischen Migrantenliteratur” i *Bildung und Anderes: Alterität in Bildungsdiskursen in den skandinavischen Literaturen*, 2006, s.204; Behschnitt, Wolfgang & Mohnike, Thomas, ”Interkulturelle Authentizität? Überlegungen zur ’anderen’ Ästhetik der swedischen ’invandrarlitteratur’” i *Über Grenzen. Grenzgänge der Skandinavistik*. red. Wolfgang Behschnitt och Elisabeth Hermann, Würzburg, 2007 s.83. Se även Nilsson, 2010, s. 26ff

litteratur på olika sätt reflekterar samhället”²¹ som Johan Svedjedal skriver om denna metod och positionering. Det är dock inte litteraturen i sig utan förlagens och recensenternas sätt att skriva om (och forma) litteraturen som speglar samhället och ligger under luppen här. Min studie av en del av det svenska litterära fältet har alltså en sociopoetisk ansats men bär också drag av ”materialism”. Materialismen innebär att ”[m]ateriella faktorer används då för att förklara litteratur, inte bara förstå den.”²² Jag kommer dock inte ta ställning i frågan om marxister eller icke-marxister har rätt, där stannar jag i det sociopoetiska, men vill ändå betona att klass är en maktparameter i sammanhanget. Det bör tydliggöras att klass har en sekundär del av uppsatsen men att inom epitetet ”invandrare” ligger klass implicit och vissa kopplingar finns till Nilssons klassanalyser.

Etnicitet, ras och rasifiering i en postkolonial kontext

de los Reyes & Molina skriver om ett möjligt postkolonialt sätt att teoretisera och granska omvärlden och Sverige idag ur ett postkolonialt perspektiv:

Utgångspunkten för postkoloniala teorier är den systematiska problematiseringen av kulturella, språkliga, historiska och psykologiska gränsdragningar som skapas i och med den västerländska koloniseringen av världen. [...] Detta gäller i synnerhet den roll som rasistiska ideologier har spelat för den sociala och ekonomiska differentiering som placerar utomeuropeiska invandrare i positioner längst ner i samhällets hierarki.²³

Detta särskiljande är i sig inget nytt utan går att härleda genom alla tider till olika maktsystem och följer ett liknande mönster där t.ex. kvinnor tillskrivs andra egenskaper än män och lägre klasser andra egenskaper än de besuttna. En gemensam faktor är att de förklarar socioekonomiska och sociokulturella olikheter som finns genom just dessa egenskaper och ger ordningen en naturlig aura, gärna med grund i vetenskapen.

Mary Louise Pratt beskriver i *Imperial Eyes* hur det koloniala projektet konstituerar det västerländska subjektet som ett motsatsförhållande till bilden av öst.²⁴ Under 1700-talet började Europas elit utforska omvärlden. Vetenskapliga intressen samsades med ekonomiska: fakta samlades in samtidigt som man exploaterade det nya.²⁵ Världen blev till för Europa att upptäcka, undersöka och sätta namn på. Samtidigt rekonstruerade Europa bilden av sig själv.

²¹ Svedjedal, Johan, ”Det litteratursociologiska perspektivet”, i: *Litteratursociologi: texter om litteratur och samhälle* red. Svedjedal, Johan, 2., [förändrade] uppl. Lund: Studentlitteratur, 2012, s. 87

²² a.a., s. 86 (Svedjedals kursivering)

²³ de los Reyes & Molina, 2007 s. 200

²⁴ Pratt, Mary Louise, *Imperial eyes: travel writing and transculturation*, 2. ed., London: Routledge, 2008

²⁵ Dessa genomfördes främst av England, Frankrike och Spanien som kunde samarbeta vetenskapligt även om de samtidigt låg i krig med varandra. Även Sverige hade kolonier bl.a. Nya Sverige i Nordamerika samt deltog i slavhandeln se t.ex. Naum, Magdalena & Nordin, Jonas M. (red.). *Scandinavian colonialism and the rise of modernity: small time agents in a global arena*. New York: Springer, 2013

Linnés vetenskapliga korståg genom världen gav det koloniala projektet²⁶ ett klassificerings- och katalogiseringssystem av allt från växter till människor, en totaliserande kartläggning av världen om man så vill. Här konstitueras den västerländska hegemonin; att se på omvärlden i sitt ursprung som något i kaos att placera och ordna i vetenskapliga kategorier. Kolonialismen leder till en europeisk självbild som förnuft- och ordningsbringare och omvärlden som ”det andra”. Jaques Lacan beskriver hur det mänskliga tänkandet och språket, vår själva världsbild, är uppdelade i motsatser och motsatsförhållanden.²⁷ Detta går också att se i det koloniala projektet som Pratt beskriver. Edward Said benämner detta orientalism.²⁸

Begreppet rasifiering är förhållandevis nytt inom den svenska forskningen och avser kategoriseringar, tankemodeller och associationer utifrån föreställningar om människors olikheter. Dessa kan vara explicita såväl som outtalade och behöver alltså inte ha själva begreppet eller termen ”ras” som utgångspunkt. Processen tar sin grund i en essentialistisk människosyn som legitimerar maktstrukturer och ojämlika sociala relationer.²⁹ En generalisering skapar falska homogena grupper och har lett till en felaktig användning av termen etnicitet.³⁰ Etnicitetsbegreppet är också otillräckligt eftersom differentierade etniska identiteter inte medför samma föreställning om väsensskild och oföränderlig ojämlikhet. När etnicitetsbegreppet används förbises djupare ideologiska aspekter och processer som kan tjäna till att förklara konkreta diskriminerande mekanismer.³¹

Gayatri Chakravorty Spivak beskriver i *Kan den subalternen tala?* hur tredje världens kvinnor (öst) tystas dels genom att de ses som en homogen grupp i förhållande till resten av världens kvinnor (väst) som i sin tur försöker representera dem. Hon menar att det postkoloniala projektet har gått ut på att rädda bruna kvinnor från bruna män (och även hela öst från sig själv) och det bl.a. genom representation. Representation kan innebära både att företräda och framställa en annan, ”den Andre” vilket väst gjort när de tillskriver öst egenskaper som inte passar in i självbilden av, och som en motsatsbild till, väst.³² Väst

²⁶ Pratt beskriver dessa skeenden som ett ”projekt” i sin text. Kolonialism och postkolonialism i termer av ett projekt är i en del avseenden vagt som begrepp sett. Postkolonial teori åsyftar exempelvis studier av historiska och pågående skeenden, idéer och föreställningsvärldar. Jag kommer att använda mig av termen postkolonialt projekt i denna uppsats och åsyftar då kolonialismens kvarvarande konsekvenser i en postmodern tid.

²⁷ Reeder Jurgen, *Tala - lyssna: en essä om den specifika skillnaden i Jacques Lacans psykoanalys*, 2., rev. uppl., Stockholm. Östlings bokförl. Symposion, 1992, s. 86

²⁸ Said, Edward W., *Orientalism* [Ny utg.], Stockholm: Ordfront, 2000, s.112 (Pratt bygger vidare på Said i sin analys av det koloniala).

²⁹ de los Reyes & Molina, 2007, s. 191

³⁰ Nilsson, 2010, s.19; de los Reyes & Molina, 2007, s. 203

³¹ de los Reyes & Molina, 2007, s. 191

³² Spivak, Gayatri Chakravorty, ”Kan den subalternen tala?” i *Postkoloniala Studier, Skriftserien Karios, nr. 7*, Stockholm: Raster förlag, 2002 [1988], s. 125ff

konstruerar öst och rekonstruerar samtidigt bilden av sig själv.³³ I den processen reducerar väst öst som objekt och tystar det. Homogeniseringen är tystande och låter inte den subalterna skapa sitt eget subjekt och ser heller inte till individens prestation eller egentliga person. Att representera ett annat subjekt än det egna är ett omöjligt projekt. Edward Saids teorier om hur ”den andre” skapas utifrån väst till öst visar hur normen och de som avviker tillskrivs motsatta egenskaper.³⁴

I uppsatsen vill jag utifrån en sådan teoretisk ram undersöka om sådana ”ideologiska aspekter” av diskriminering (som de los Reyes & Molina skriver om) finns i recensionsmaterialet och på vilka sätt de i så fall tar sig uttryck. I samband med användning av teorierna om ”den Andre”, som redogjorts för ovan, kommer jag också att använda mig av begreppet rasifiering i uppsatsen. Detta främst för att det, som Nilsson skriver, finns en uppfattning om ”invandrare” (och därmed också ”invandrarförfattare”) som en homogen grupp som delar kultur eller kulturella drag samt för att begreppet etnicitet, som även de los Reyes & Molina påpekar är otillräckligt för analyser av det här slaget.³⁵

Rasifiering i det svenska litterära fältet: en bakgrundsbild

I det svenska litterära fältet går det idag att utrona flera postkoloniala drag. Tecken på rasifiering inom litteraturen redogörs för i Nilssons studie där autenticitetskrav ställs på författare från förorten. Vad Nilsson menar är att när en författare bryter den norm som finns inom det svenska litterära fältet; (vit, manlig, medelklass) så förväntar sig recensenter att de ska få en bildningsroman i händerna. Detta är en maktprocess som rent litteraturhistoriskt upprepar sig. Då, innan ”invandrarlitteraturen”, handlade det om ”kvinnohistorik” eller ”arbetarlitteratur”.³⁶ Det finns ett krav på eller förutsättande om biografisk förankring i litteraturen och att verket är en självupplevd rapport från förorten.³⁷ Det bör vara svårt att leva upp till dessa förväntningar på ett tillfredställande sätt om man är som Khemiri är född i Sverige och uppväxt på Södermalm.

Den västerländska normen är vit, manlig, europeisk från någon av de bildade och besuttna klasserna och det är de som bär upp eller tillskrivs de i samhället efterfrågade egenskaperna förnuft, stabilitet, vetenskap m.fl. Allt annat, alla andra blir tillskrivna motsatsbilder till normen. Även konstnären och författaren är del av denna normerande

³³ Said, 2000, s. 65ff

³⁴ a.a., s. 112

³⁵ Nilsson 2010, s.19; de los Reyes & Molina, 2007, s. 203

³⁶ Behschnitt & Mohnike, 2006, s. 20

³⁷ Amodeo, Immacolata (1996). *Die Heimat heisst Babylon*: zur Literatur ausländischer Autoren in der Bundesrepublik Deutschland, Opladen: Westdt. Verl., 1996, s. 27. Se även Nilsson, 2010, s. 29

idébild och tillskrivs egenskaper som förnuftstyrd och kontrollerad i sitt skapande med gränser som bara fantasin sätter. När ”den Andre” gör intrång på författarscenen; Kvinnan, Arbetaren eller Invandraren, återupprepas idébilderna av författaren som skriver om ”allsmåttiga ting”. Med allsmåttig åsyftas här en filosofisk och intellektuell förmåga som sträcker sig bortom den egna erfarenhetens gränser (från ”min existens” till ”människans existens”). ”Den Andre” förväntas istället enbart kunna skriva autentiskt: om det självupplevda, biografiska eller om ting och ämnen som endast intresserar den egna gruppen.

Essentialiseringen av dessa konstruerade subjekt kan märkas genom att egenskaper de tillskrivs är fasta och naturliggjorda. Detta sätt att omedvetet och medvetet konstruera världen upprätthåller en på förhand given maktordning. Det autenticitetskrav som ställs på ”invandrarförfattarna” som Nilsson diskuterar kan alltså förstås som en maktutövning grundad i det koloniala projektet och i det svenska samhället. När ett autenticitetskrav läggs på författare sker den teoretiska förskjutning som de los Reyes, Molina & Mulinari beskriver.³⁸ Relationen mellan svenskar och ”invandrare” är här inte en fråga om etnicitet, utan uttrycker istället maktförhållanden grundade i föreställningar om vithet. Dessa föreställningar definieras ofta som kulturrasism och avspeglas i en process där samhällsliga olikheter naturliggörs. Maktförhållandet kan därför också tolkas som en strategi som legitimerar social ojämlikhet.³⁹

Denna begreppsproblematik illustreras i Trotzigs text ”Makten över prefixen”. Hon beskriver sin problematiska position just inom det svenska litterära fältet. Astrid adopterades vid fem-månaders ålder av paret Trotzig (författaren och konstnären) från Sydkorea och har ingen annan kultur än den svenska. Hon är uppvuxen i ett medelklassvillaaområde med helsvenska föräldrar i Sverige. Ändå bjuds hon om och om igen in till författarträffar och seminarier tillsammans med bl.a. Johannes Anyuru för att diskutera ”invandrarlitteratur” eller etnicitet i Sverige. Varför? frågar hon sig. Det kan inte vara p.g.a. hennes etnicitet eftersom etnicitet grundar sig i kulturella betingelser och kulturell samhörighet. Alltså måste hon tillhöra kategorin ”invandrarförfattare” p.g.a. sin hudfärg, dvs. föreställningar om ras. Kategoriseringen av henne är därför rasifierande och i längden rasistisk.⁴⁰ I fallet med Trotzigs positionering är det tydligt att det är fråga om rasifiering, begreppet etnicitet saknar grund för att beskriva och analysera situationen.

³⁸ de los Reyes, Molina & Mulinari, 2007, s. 18

³⁹ ibid.

⁴⁰ Trotzig, Astrid, ”Makten över prefixen” i *Orientalism på svenska*, red. Moa Matthis, Stockholm: Ordfront, 2005, s.107f

Nilsson använder förutom Trotzigs *etniska filter* också begreppen *etnofiering* samt *identitetspolitiska läsningar* för sin analys. Trotzig beskriver det som att hon ses genom ett etniskt filter där hennes hudfärg eller föreställda etnicitet lägger sig över hennes författarskap och döljer hennes prestationer.⁴¹ Aleksander Motturi skriver att etnotismen av vissa författare är ett tänkande som resulterar i en etnofiering av ”den Andre” som lägger sig som ”ett raster” över kulturlivet.⁴² Resultatet blir en homogeniseringsprocess där alla som inte tillhör normen placeras i kategorin mångkultur. Icke-vita författare exotiserar genom etnofieringen, dvs. de tillskrivs egenskaper utifrån idéer om vithet och icke-vithet, av aktörer inom kulturvärlden som tillhör den vita medelklassen (såsom t.ex. förläggare och recensenter).⁴³ Nilsson själv kallar denna process för identitetspolitiska läsningar; dvs. att t.ex. recensenters läsning av en text (och sedan deras recensioner) är medskapande i konstruktionen av kategorin ”invandrare”.⁴⁴ Innan jag går vidare med att undersöka hur författarskapen framställs och konstrueras i mitt recensionsmaterial följer nedan ett avsnitt om hur vi teoretiskt kan förstå framsidorna som ett slags texter som kan sättas i relation till (var)andra på olika sätt.

Böckers framsidor som paratexter

För att undersöka konstruktionen av författarskapen inom det litterära fältet kommer jag att använda mig av litteraturteoretikern Gérard Genettes begrepp paratext. Paratexter är en underkategori till transtexter som förenklat avser kopplingar eller relationer texter emellan.

Genette delar upp transtexter i fem olika typer eller underkategorier: (1) intertexter, (2) paratexter (bestående av peritext och epitext), (3) metatexter, (4) hypertexter (delas in i hypertext och hypotext) och (5) arketexter. Gränserna och relationerna mellan de olika kategorierna är flytande och ibland transparanta vilket innebär att en text kan gå att förstå utifrån flera av dem. I detta avsnitt presenteras de begrepp av Genette som används i min analys av förlagens bokframsidor där paratexten är den mest centrala.

Paratexter kan ses som ett samlingsnamn för allt som ett verk för med sig innan läsningsakten börjar, såsom omslag, framsida, baksidestext, illustrationer, titel, författarnamn och intervjuer. Paratexten påverkar läsaren, dennes mottagande och eventuella tolkning av verket. T.ex. vet vi ofta genom bokens omslag att det rör sig om en deckare eller fantasyroman och med det alla förväntningar på läsningen som kommer utifrån genrens

⁴¹ a.a., s. 126

⁴² Motturi, Aleksander, *Etnotism: En essä om mångkultur, tystnad och begäret efter mening*, Göteborg: Glänta produktion, 2007, s. 24. Se även Nilsson, 2010, s. 17

⁴³ Motturi, 2007, s. 57f. Se även Nilsson 2010, s. 17f

⁴⁴ Nilsson, 2010, s. 26

historik och vår kunskap om den. Vad som ligger implicit i paratexten är dess koppling och relation till andra texter, verk, genrer eller författare.⁴⁵

Paratexter kan delas in i *peritext* och *epitext*. Peritext är den typ av paratext som ger läsaren en fysisk kontakt med boken, i eller utanpå, t.ex. omslag (och allt som följer med det) och textens utformning i boken,⁴⁶ men även författarnamnet i sig. Genette skriver att när det gäller författarnamn på ett bokomslag så är det vanliga att ju mer känd författaren, eller personen bakom verket är, desto större del av framsidan upptas av dennes namn.⁴⁷ Enligt denna praxis för författarnamn bör en debutants namn inte exponeras överdrivet stort.

En epitext är den del av ett verks presentation och mottagande som författaren ibland kan påverka utan att läsa upp själva texten, t.ex. intervjuer men också andra texter såsom recensioner och krönikor. Epitexter påverkar läsarens bild av författaren och det verk hen skrivit.⁴⁸ Jag väljer även att se en del av förläggarens och bokhandlarens marknadsföringsarbete som epitext, bl.a. förlagets hemsidespresentation.

En *arketext* placerar en text i ett fack, en genre eller kategori genom sin titel (eller undertitel). Men processen är mer abstrakt än så då det också handlar om läsarens referensramar huruvida titeln berättar hur den kan tolkas. Titeln kan i vissa fall skapa en förbindelse till andra texter men ändå höra till en annan kategori eller genre.⁴⁹

I den här uppsatsen kommer främst begreppet paratext och dess två underkategorier peritext och epitext att användas som utgångspunkt i analysen av förlagens val av framsidor. Begreppet arketext presenteras här eftersom det används i analysen av en av undersökningsmaterialets framsidor. De andra kategorierna kan vara användbara för studier liknande min, men när det gäller framsidorna intresserar jag mig främst för fysiska aspekter i konstruktionen av författarskap vilket medför ett fokus på just paratexter.

Analys av framställningen av fyra författarskap

Analysen är delad i två; först kommer jag att analysera hur förlagen kommunicerar och presenterar ”sina” författare på det litterära fältet genom böckernas framsidor utifrån Genettes paratextbegrepp. Även den epitext som utgörs av Bonniers hemsidestext berörs i denna del. Analysen fortsätter sedan med dagspressens recensioner av debutverken.

⁴⁵ Genette, Gérard, *Palimpsests: literature in the second degree*. Lincoln, Neb.: University of Nebraska Press, 1997, s. 3

⁴⁶ Friis, Elisabeth, ”Intertextualitet” i *Litteratur: Introduktion til teori og analyse*, red. Lasse Horne Kjøeldgaard m.fl., Aarhus Universitet, 2012, s. 5

⁴⁷ Genette, 1997, s. 38-39

⁴⁸ Friis, 2012, s. 5

⁴⁹ Genette, 1997, s. 4. Genette exemplifierar genom Dante Alighieris *Den gudomliga komedin* som inte borde hamna under genren komedi.

Böckernas framsidor och hemsidespresentation

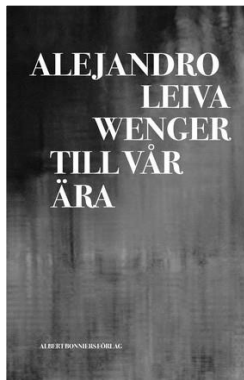
Kristina Lundblad skriver om när böckerna i slutet av 1800-talet började förses med omslag som hade innehåll, t.ex. med mönster eller karaktärer hämtade ur verket. Hon menar att bokens innehåll på så sätt kom att:

[...] ges en konkret gestalt, de gav också betraktaren en uppsättning bilder vilka hon kunde förhålla sig till och använda för sin egen produktion av uppfattningar, kunskap, fördomar och visioner, och för att skapa sig en bild av sig själv som en del av världen.⁵⁰

Att betrakta en framsida (som ju är en väsentlig del av omslaget) är att skapa sig en subjektiv uppfattning om verket och dess innehåll. Tolkningen säger oss något om betraktaren men också om det samhälle som individen är en del av. En framsida kan påverka och tilltala en mottagares förutfattade meningar genom att anspela på samhälleliga fördomar sprungna ur en postkolonial idébild där uppdelningen av världen i ett ”vi och dem” är naturliggjord.

I ljuset av Genettes paratextbegrepp kan härmed betraktaren tänkas införliva sådana idébilder i läsningen av ett verk. I händelse av att förlagens framsidor eller hemsidestexter anspelar på potentiella fördomar kan recensenterna i sin tur påverkas när de ska läsa, bedöma och beskriva ett verk. Därför är det viktigt för den här studien att inledningsvis analysera just böckernas framsidor och eventuella rasifierande drag bland förlagens hemsidesmaterial.

Framsida: Alejandro Leiva Wenger

Framsidan till Leiva Wenger novellsamling är enkel med en svartgrå stenbakgrund som påminner lite om sten eller betong. Den kan också föra tankarna till regn och annalkande mörker genom en immig fönsterruta som skiljer betraktaren från omvärlden, sober och enkel.⁵¹ Författarnamn och titel är av samma typsnitt och har samma teckenstorlek i tydligt vitt mot den mörka bakgrunden. Som peritext finns inget särskiljande alls genom framsidans utformning utan verket ges en möjlig kategorisering inom lyriken eller skönlitteraturen.⁵² På

Bonniers hemsida presenteras Leiva Wenger och *Till vår ära* med:

⁵⁰ Lundblad, Kristina, *Om betydelsen av böckers utseende: det svenska förlagsbandets framväxt och etablering under perioden 1840-1914 med särskild hänsyn till dekorerade klotband: en studie av bokbandens formgivning, teknik och relation till frågor om modernitet och materiell kultur*, Råmus, Diss. Lund: Lunds universitet, Malmö, 2010, s. 183

⁵¹ Omdömet är här förstås av subjektiv karaktär och det går att analysera mina betraktelser i sig snarare än att de fastslår något allmäntligt.

⁵² I det möte med Leiva Wenger 2002 som beskrivs i inledningen berättade han om omslaget av *Till vår ära* och hur han fick välja bland ett flertal framsidor som förlaget tagit fram. Bonniers förstaval bestod av den svenska flaggan som rivits sönder lite i kanten, andrahandsvalet av en nedklottrad vägg med titel och författarnamn i graffiti. Leiva Wenger berättade hur han vägrat bägge förslagen och försökt förklara att han inte ville ha ett fokus på hans migrantbakgrund utan på bokens innehåll, på sin prestation. Berättelsen blir här av anekdotisk karaktär eftersom jag inte har sett de fysiska förslagen till

Alejandro Leiva Wenger är född i 1976 Concepción, Chile. Nio år gammal kom han till Sverige och Vårberg i södra Stockholm, där han fortfarande är bosatt. Han debuterade 2001 med novellsamlingen *Till vår ära*.

Alejandro Leiva Wengers debutnoveller liknar ingenting annat. Här spränger språket fram i ständigt nya utväxter. Aldrig kartlagda pidginspråk blandas med vetenskaplig högsvenska, ungdomsjargong med episk prosa. Och inte bara språket växer, också tingen tycks bli fler. Förr eller senare sätts gängse föreställningar ur spel. Vad är erfarenhet och vad är språk? Var börjar och slutar världen? Och vad är Zaqwertyop?⁵³

Texten sticker ut bland rörda författare på förlagshemsidorna och bär på postkoloniala drag utifrån det som Pratt skriver om att kartlägga, klassificera och kategorisera världen.⁵⁴ Leiva Wengers prosa ”*spränger [...] fram i ständigt nya utväxter*” (min kursivering) en beskrivning som för tanken till ett okontrollerat och starkt språk, som en organisk utväxt (av det svenska). Författarskapet exotiseras när han tillskrivs en slags naturkraft.

Texten fortsätter med ”[a]ldrig *kartlagda pidginspråk* blandas med *vetenskaplig högsvenska*” (min kursivering). Pidgin är ett kraftigt förenklat ordfattigt språk med få (om några) grammatiska regler och omfattar till sitt innehåll endast det som behöver sägas. Pidgin uppstod ursprungligen i Storbritanniens asiatiska kolonier. Termen pidgin används även när kulturer möts frivilligt och språken blandas i nya former. Användandet av uttrycket ”pidginspråk” kan ses som en indirekt hänvisning till kolonialismen och de språk som uppstod när slavar mötte sina förövaras språk. När Bonniers använder sig av termen för att beskriva Leiva Wengers prosa beskriver de även en del av den koloniala historieskrivningens rangordning av språk: här möts ”den Andres” pidginspråk med den vites vetenskapliga högsvenska. I beskrivningen av författarens språkvärld ryms både ”den Andre” och den västerländska normen. Här möts känsla, urkraft, organisk spontanitet med precis västerländsk vetenskap, förnuft och kontroll. Leiva Wenger blir en författare (för den vita europén) att utforska, uppleva och försöka förstå.

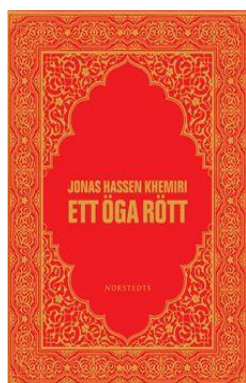
En text behöver inte vara illasinnad eller negativt hållen för att betecknas som rasifierande utan kan, som här, vara välvilligt exorciserande. Vad denna korta text visar är en uppdelning av språket i två kategorier; västeuropéns och ”den Andres”. Att dessa möts i Leiva Wengers prosa visar på en oerhörd litterär förmåga men uppdelningen är också klar: Leiva Wenger är någon annan än ”oss”. För att tala med Genette utgår epitetens positionering från den vita normen när verket beskrivs: han är från Chile och bor i en förort och han skriver på det här tudelade sättet. Han är något annat än normen – och han särskiljs från den.

omslag och bara fått dem beskrivna för mig. Att använda dem i själva analysen skulle bli associativt men jag vill ändå förmedla denna historia om hypotetiska framsidor eftersom det antyder att förlag inte är främmande för att föreslå rasifierande omslag som bygger på stereotypa bilder av förorten.

⁵³ www.albertbonniersforlag.se/bocker/svensk-skonlitteratur/till-var-ara/

⁵⁴ Jmf. Pratt, 2008

Framsida: Jonas Hassen Khemiri

Ett öga rött har en färgstark framsida i rött med orientaliska mönster i guld mot röd bakgrund. Framsidan går att tolka som att verket kommer avhandla något från en annan värld eller kultur än den ”svenska”. Peritexten förmedlar att verket är skrivet av någon med eventuell migrantbakgrund genom mönstren och författarnamnet men inget annat. Exakt vad boken i termer av ting eller vara kommer att handla om är oklart. Dock är framsidan direkt hämtat ifrån verkets innehåll: Halim, huvudkaraktären i *Ett öga rött* får en anteckningsbok med exakt detta utseende att använda som dagbok, och nu får läsaren köpa den. Framsidan kan i ljuset av ovanstående inte anses rasifierande eftersom den har en direkt koppling till verkets innehåll och författarnamnet står i liten stil som debutanter brukar vara så förlaget försöker inte heller ge författarnamnet uppmärksamhet genom att göra det extra stort.

Uppföljaren *Montecore* signalerar magi genom titeln då Montecore är namnet på magikerna Siegfried & Roys tiger som attackerade Roy under en föreställning. Genom ringen av strålkastare i taket av ett cirkustält förstärks detta. Det är en relativt enkel, snygg och ”vanlig” framsida som inte är särskiljande eller utgör ett rasifierande filter eller raster.

Framsida: Marjaneh Bakhtiari

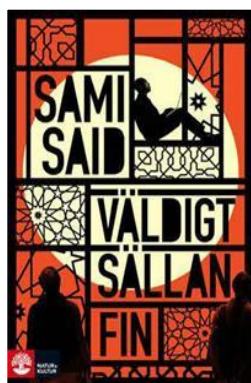
Framsidan till *Kalla det vad fan du vill* består av ett foto på en trottoar och gata med titeln och författarnamnet i vitt respektive rosa. Storlek och utformning på dessa utmärker sig inte på något särskiljande sätt. Det enda som utmärker framsidan på något sätt är de ornamentala mönster som ringar in titeln. Mönstret kan föra tankarna till både orient och allmoge, samtidigt som mönster av olika slag har prytt omslag och framsidor sedan slutet av 1800-talet.⁵⁵ Om vi skulle leka med framsidan och ta bort detta mönster är det knappt något (förutom att bilden kan associeras med en stadsmiljö) som berättar om vad boken handlar om eller något som skulle utmärka sig bland andra böcker. Det går att kalla Bakhtiari's framsida en hel del men inte som rasifierande på något sätt.

⁵⁵ Se t.ex. Lundblad, 2010

Bakhtiaris andra romans titel är *Kan du säga Schibbolet?* Schibbolet är hebreiska, ett bibliskt ord som berättar var den som uttalar det kommer ifrån beroende på frasering och dialekt ("Säg Schibbolet!"). Bilden från frukostbordet säger inte så mycket. Möjligen signalerar titeln frågor om identitet eller tillhörighet och kan därför betraktas som en arketext. Något rasifierande går inte att utläsa.

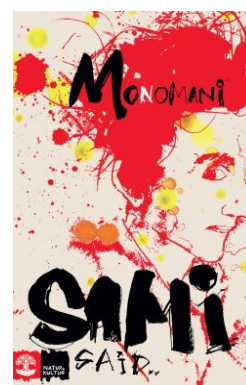

Framsida: Sami Said

Väldigt sällan fin visar en stor måne, röd bakgrund, en svart siluett och orientaliska mönster. En ensam figur sitter uppe i mönstret och tittar bortåt, frånskild och otillgänglig för siluetterna nedan. Framsidan för tankarna till ensamhet, eftertanke och möjligen längtan bort. Personen som sitter ensam uppe i högra hörnet gör det på en sorts byggställning av mönster. Bilden går att tolka som del av en moské likväl som ett mer referenslöst vackert mönster. Bokens handling tar upp sekularisering och om man väljer att tolka mönstret som en del av moské så finns det en direkt koppling till bokens innehåll och tolkas här av den anledningen inte som en del av en rasifieringsprocess. Författarnamn och titel är i samma typsnitt och storlek.

Uppföljaren *Monomani* har starka färger i rött och vitt med en huvudbild av författaren. Det påminner måhända om porträtt av andra etablerade manliga författare. Beträktaren kan tro att det kommer att handla om författaren själv men som peritext sett klassificeras den lättare som en "vanlig" roman av en "vanlig författare". Författarens förnamn Sami står med stora bokstäver men eftersom *Väldigt sällan fin* fick stor medial uppmärksamhet och en läsekrets bör detta ses som en del i en traditionell marknadsföring.

Framsidornas peritext

Det går inte att påstå att någon av förlagens framsidor är rasifierande i sig själva. I de fall de signalerar "annanhet" kan temat hänföras till verkens innehåll. Enskilt bör de betraktas som "vanliga" och sakliga framsidor av romaner. Var för sig presenteras och paketeras således författarna på ett förhållandevis neutralt sätt av sina förlag genom framsidorna, i egenskap av icke-vita svenska författare rasifieras de inte genom framsidorna. Tillsammans tycks valet av just mönster dock utgöra ett mönster vilket inte gäller för uppföljarna. En möjligen spekulativ

tolkning är att förlagen använder sig av författarens icke-vithet och migrantbakgrund när de paketerar och presenterar debutantens verk som bidrar till skapandet av en sorts genre eller litterärt fack: ”invandrarlitteratur”.⁵⁶ På samma sätt som de flesta deckares peritext signalerar att de hör till spänningskategorin kan förlagen påstås skapa ett fack till alla författarskap genom en icke-vit peritext, dvs. en annanhet mot det svenska oavsett hur eller vad de skriver om genom att fördes med en framsida med orientaliska mönster som för tankarna till öst eller ”den Andre”. Undersökningsmaterialet är dock varken tillräckligt tydligt eller omfattande, liksom valet av metod alltför begränsad, för att dra konkreta slutsatser i detta avseende.

Bonniers epitext om Leiva Wenger blir dock ett sätt att kategorisera och marknadsföra verket genom ett välvilligt exotiserande av författaren. Ett ”etniskt filter” läggs över både prestation och person. Författarpresentationen kan ses som en del av en rasifieringsprocess då det handlar om särskiljning utifrån förutbestämda kategorier och föreställningar om hudfärg och ursprung. I förlängningen säljer förlaget författarens icke-vithet och migrantbakgrund snarare än den litterära prestationen. När det gäller framsidorna går det inte av urvalet för studien att utröna något sådant entydigt mönster. Framsidorna anspelar förvisso på någon form av annanhet men denna avspeglar samtidigt verkens innehåll.

Dagspressens recensioner

Recensionerna ser jag som epitexter eftersom de ligger utanför den text de berör men samtidigt har en relation till verken de avhandlar och innehållet i dem. Under min tematiska närläsning och sökordsanalysen av recensionsmaterialet utkristalliserades ett mönster i fråga om texternas uppbyggnad.⁵⁷ Härav framträder tre teman med tillhörande koder:

1. **”den Andre”**: invandring, etnicitet, ras, boendeort, essentialism
2. **Litterär placering**: kategorisering, fack och genrebestämning
3. **Språk**: språkbruk, talspråkighet, slang

Generellt inleder recensenten med att skriva om författarens etnicitet eller härkomst. Sedan beskrivs verkets innehåll och genom att recensenten försöker placera författaren litterärt. Förutom detta avhandlas alltid språket i mer eller mindre utsträckning i varje recension. Dessa tre teman kan förstås utifrån begreppen identitetspolitiska läsningar, etnofiering och det etniska filtret.⁵⁸

Resultaten redovisas med ett författarskap i taget i vilka samtliga teman går igen. Jag har valt att citera de recensioner som jag anser vara representativa för helhetsbilden. Om valet

⁵⁶ En term förlagen helst inte öppet använder men som Natur & Kultur gör i sitt pressutskick för just *Väldigt sällan fin*.

⁵⁷ Se bilaga 1-4

⁵⁸ Nilsson, 2010; Motturi, 2007; Trotzig, 2005

stått mellan en mindre tidnings recension och en i en större sådan t.ex. Expressen, Aftonbladet, Dagens Nyheter eller Svenska Dagbladet har jag valt att lyfta fram de större p.g.a. att de når ut till och påverkar fler läsare.

Recensioner av *Till vår ära*

Till vår ära fick stort utrymme i media och blev unisont hyllad för sitt kreativa och nyskapande språkbruk. Analysen av sökord från de 13 recensionerna⁵⁹ följer ovanstående teman: (1) där Leiva Wengers etnicitet eller ras, ursprungslandet Chile eller förorten Vårberg nämns, 91 träffar; (2) där Leiva Wengers författarskap kategoriseras och placeras i en litterär tradition genom t.ex. omnämnande av andra författare, 22 träffar och (3) där Leiva Wengers språk på något sätt beskrivs, 59 träffar. Det som är slående med träfflistan är hur många gånger etnicitet, migration eller att han är från en förort omnämns: 91 gånger betyder ett snitt på 7 gånger per recension vilket kan ställas i relation till litterär kategorisering (tema 2) med 1,7 gånger och språk (tema 3) 4,5 gånger per recension i snitt.

Med en debutant är det brukligt att försöka genrebestämma, att skriva in författaren i en tradition av tidigare författare (Tema 2, litterär placering), en av recensenten konstruerad och subjektiv kategorisering. Men tillsammans med det fokus som hamnar på att Leiva Wenger är invandrad svensk klassificeras författarskapet tillsammans med invandrarbakgrunden. Han tillskrivs även egenskaper p.g.a. sin hudfärg, en exotisering av författaren i förhållande till normen vita författare. Främst är det dock sättet recensenterna positionerar sig själva utifrån den egna normen och samtidigt betraktar Leiva Wengers författarskap som något annat, som ett ”vi och dem” skapas i recensionerna. För att exemplifiera skriver Expressens Nils Schwartz så här:

Den 25-åriga chilenskfödde debutanten från Stockholmsförorten Vårberg är nämligen svaret på de rop som länge ekat ohörda på de vindpinade torgen mellan tunnelbanestationerna och hyreskaserner i de invandratäta storstadsförorterna: en litterärt fullfjädrad representant för ”de nya svenskarna”, ”andra generationers invandrare”.⁶⁰

Leiva Wenger antas här främst skriva för ”den egna gruppen”. Han fortsätter att beskriva Leiva Wengers prosa som ”rinkebysvenska” i ”hiphop-takt” med ”invandratema” och avslutar recensionen med:

Sammantaget visar denna tunna debutsamling både bredd och stilistisk vighet. Det är för framtiden Alejandro Leiva Wenger egentecknade försäkring mot att slippa placeras i ett särskilt

⁵⁹ Se bilaga 1

⁶⁰ Nils Schwartz, ”Parnassplatsen vikt. Alejandro Leiva Wenger ger ’de nya svenskarna’ ett litterärt ansikte”, *Expressen* 2001-10-19

invandrarfack. Den andra försäkringen, som han inte själv råder över, är att han inte förblir ensam där. Nu har han hur som helst gått i bräschen med betydande bravur, fastän onödigt försynt till formatet.⁶¹

Recensionens beskrivning av de ”invandrantäta storstadsförorterna” blir problematisk när ”invandrantät” formuleras som en sorts egenskap i sig. När de sedan beskrivs som tomma (eko, vindpinade gator), som om inget innan har existerat där, är det utifrån en normativ och blind position. Förortens skapande har alltså ekat tomt i förhållande till avsändarens egna position och plats som konstituerar motsatsen, dvs. vita områden i innerstaden, som en plats för skapande. Recensenten skulle till att börja med inte skriva: ”Den svenskfödde debutanten från Söder” om debutanten var vit, hette Andersson och kom från Södermalm. Teoretikern Sara Ahmed beskriver vithetens blindhet i *Vithetens hegemoni*. Hon menar att vitheten bara är osynlig för vita kroppar; alla andra kroppar ser och erfar vitheten.⁶² Recensenten ser inte sin egen vita position som han utgår ifrån när han beskriver ”den Andre”.

Leiva Wenger tvingas i texten sedan in i en representativ position när han beskrivs som: ”en litterärt fullfjädrad *representant* för ’*de nya svenskarna*’, ’andra generationers invandrare” (min kursivering). Denna generaliserande beskrivning i recensionen reproducerar en föreställning om ”de nya svenskarna” som en homogen grupp och särskiljer Leiva Wenger och kategorin ”invandrare” från normen vit och svensk. I samband med detta ställs också ett autenticitetskrav: mottagaren av verket förväntar sig en lägesrapport eller bildningsroman från förorten p.g.a. författarens icke-vithet. I längden reducerar recensionerna som är uppbyggda på det här sättet också Leiva Wengers författarskap till något självupplevt och biografiskt förankrat, snarare än en produkt av skapande och fantasifylld kontroll.

I just denna recensionen underkänns även delar av novellsamlingen som skrivits på ”rikssvenska” istället för ”rinkebysvenska” genom att beskriva variationen som en ”stilistisk *vighet*”, och att den utgör en ”för framtiden Alejandro Leiva Wenger egentecknade försäkring mot att *slippa placeras* i ett särskilt *invandrarfack*” (min kursivering). Författarens egna eller egentliga stil anses vara ”rinkebysvenskan”. Schwartz särskiljer Leiva Wenger genom den egna positioneringen och det etniska filter som läggs över verket genom att Leiva Wenger om och om igen beskrivs som invandrare och representant för invandrare. På det sättet konstruerar recensionstexten i sig genren ”invandrarlitteratur” och placerar Leiva Wenger i det, trots försäkringen om att författaren med sin ”bredd och stilistiska vighet” inte kommer

⁶¹ *ibid.*

⁶² Ahmed, Sarah, *Vithetens hegemoni*, Hägersten: Tankekraft, 2011, s. 201f

att hamna där. Det bör dock påpekas att Schwartz sedan konstaterar att det i alla fall existerar ett invandrarfack som andra författare kommer att placeras i framöver.

I temat Litterär placering omnämns t.ex. Sara Lidman, Slas, Kerstin Ekman och Willy Kyrklund, som alla skriver på talspråk eller med slang, i ett försök att kategorisera debuten. Det är intressant att de svenska författare som Leiva Wenger placeras tillsammans med har betraktats som arbetarförfattare eller har drag av arbetarkulturen. Arbetarförfattare var och är i likhet med ”invandrarförfattare”, ett epitet som särskiljer författaren från ”vanliga”. Det är inte rasifierande i sig självt att försöka placera ett nytt författarskap men här tjänar genrebestämningen till att formulera en annanhet som sedan tillskrivs författaren p.g.a. dennes icke-vithet.

I Västerbottens-Kuriren beskrivs Leiva Wenger först som ”andra generationens invandrare från den stockholmska betongförorten”, sedan hans prosa som ”rinkebysvenska” och att författaren, precis som Torgny Lindgren och Sara Lidman fast med annan dialekt och slang, håller på att ”[...] göra god litteratur av [betongförorten] och därmed ge oss som inte vistas där – fysiskt, socialt eller språkligt – en inblick i en ny *okänd värld* – belägen *nästgårds*.”⁶³ Genom att betona Leiva Wengers ”geografier” särskiljs författarskapet från den svenska författarnormen och placeras i ett slags bredvid (nästgårds). Användningen av ord som ”rinkebysvenska” och ”betongförort” skapar ett ”vi och dem” som sedan etableras tydligare när prosan påstås ge oss en inblick i ”den Andres” otillgängliga värld, dvs. andra generationens invandrades betongförort. Även här finns exempel på hur Leiva Wenger intvingas i en representativ position och förväntas ha skrivit en bildningsroman om förorten. Recensionen avslutas också med att vi här: ”[har] en klockren lägesrapport från svenskt förtortsliv just nu.”

Göteborgspostens Mikael Van Reis kallar Leiva Wengers språk för ”energisk bastardsvenska” vilket kan tyckas klyftigt och roligt men som ur ett postkolonialt perspektiv blir problematiskt. Språkets bristande äkthet, utanförskap och avart från det som kallas svenskt⁶⁴ ger uttryck för en rasifieringsprocess. När Van Reis skriver ”Att tala Rinkebysvenska har det kallats – är att ge sig själv ett socialt rum, att bokstavligen tala fram ett utrymme”⁶⁵ blir då frågan vilket utrymme i det litterära fältet som omdömet ger författaren. När prosan beskrivs som ”bastardsvenska” går även en rangordning att utröna där ”vanlig” svenska och vit svenskhet står högre, även när det handlar om litteratur.

⁶³ Anders Sjögren, ”Fett om anor lunda sverge”, *Västerbottens-Kuriren* 2001-12-04

⁶⁴ Bastard: en oäkting, född utanför äktenskapet.

⁶⁵ Mikael Van Reis, ”Alejandro och Alexandra”, *Göteborgsposten* 2001-11-11

Till det tredje temat, om språk och språkbruk, finns illustrerande citat från Borås Tidning. I recensionen beskrivs novellerna som ”vilda” och att de ”[...] använder förortens eget främmande språk.”⁶⁶ Det vilda går att först och främst att förstås som ett okontrollerat språkbruk och det språkliga förfrämmandet, dvs. ”förortens eget främmande” konstruerar verket som autentiskt och självupplevt. Författaren konstrueras genom denna rasifierande gränsdragning likt en (språkligt) okontrollerad vilde.

Flertalet recensioner försöker också koppla ihop verket med hiphop, främst Latin Kings eftersom det finns en referenspunkt mellan en av novellernas titlar och en av gruppens låtar. Jag menar att hiphop och rap dock inte är en bärande del av novellerna de existerar i och att när så stor vikt läggs vid dessa referenser reproduceras istället stereotypa föreställningar om hur skaparkraft från förorten vanligtvis tar sig uttryck genom en särskild musikgenre.

de los Reyes & Molina skriver om ”vi och dem”-perspektivet att: ”[f]örfrämmandet kan även ta form av en välvillig exotisering, som likväl effektivt bidrar till att upprätthålla den andras underordnade och marginaliserade position.”⁶⁷ Sammantaget är det en sådan effektiv välvilja som äger rum i det ovan beskrivna.

Recensioner av *Ett öga rött*

De 13 recensioner från 2003 då Jonas Hassen Khemiris *Ett öga rött* kom ut har analyserats. ”den Andre”-temat (tema 1) om etnicitet, härkomst och migration ger 110 sökordsträffar, och tas i snitt upp ca 8,5 gånger per recension. Detta bör ställas i relation till 29 träffar (2,2 gånger per recension i snitt) på tema 2, litterär kategorisering, och 75 träffar (5,8 gånger i snitt) för det tredje temat om språk. Till träffbilderna bör läggas att verkets ämne i jämförelse med t.ex. *Till vår ära* mer utpräglad handlar om integration och att många sökord i resultatet för tema 1 har med verkets innehåll att göra. När ett stort fokus läggs på tema 1 i förhållande till andra aspekter av verket speglar det dock något annat eller mer än enbart dess innehåll.

I temat litterär placering (tema 2) relateras verket till Leiva Wengers debut. Också många andra författare (ofta ”arbetarförfattare” även denna gång) används i ett försök att placera Khemiri på det litterära fältet. Denna konstruerade relation och koppling till Leiva Wenger återfinns dock inte genom hänvisningar i *Ett öga rött* till honom eller till *Till vår ära* utan existerar endast i recensionerna vilket jag tolkar som en påtvingad relation. Denna litterära placering skulle bära relevans ifall *Ett öga rött* imiterade språket i *Till vår ära* eller på något sätt hänvisade till verket. En slutsats är istället att den egentliga relationen mellan

⁶⁶ Lena Kvist, ”Vilda noveller var svåra att sluta läsa”, *Borås Tidning* 2001-10-19

⁶⁷ de los Reyes & Molina 2007, s. 199

författarskapen i recensionerna baseras på icke-vithet. Vad texterna gör är att sätta verken i en rasifierad relation till varandra genom författarnas icke-vithet medan verken skiljer sig åt i fråga om språk, innehåll och form.

I Västerbottens-Kuriren görs denna koppling när recensionen av *Ett öga rött* rubriksätts med: ”Först ut att skriva på ’invandrarsvenska’ var Alejandro Leiva Wenger”⁶⁸ och Sydsvenskan frågar sig om: ”[...] detta kan vara årets stora invandrarroman månntro?”⁶⁹ Sammanförandet och genrestämningen tyder på att det nu existerar ett fack eller genre att placera icke-vita författarskap i.

Bland recensionerna går det också att finna explicita autenticitetskrav från recensenternas sida och en diskussion förs huruvida Khemiris prosa ska läsas självbiografiskt eller inte. Nerikes Allehanda recenserar *Ett öga rött* så här:

Jag har länge väntat på att den andra generationens invandrarungdomar skulle börja skriva och inte bara rappa och filma. Och nu är den här. ”Ett öga rött” – 2000-talets motsvarighet till 70-talets ”Jack”: den nya generationens litterära röst.

Författaren Jonas Hassen Khemiri har en svensk mor och tunisiskt far, är född i Stockholm 1978 och uppvuxen i det invandratäta Vårberg och på medelklassiga Söder.

Var Jonas Khemiri slutar och hans hjälte tankesultanen Halim börjar är inte alls lätt att reda ut. [...] Att en stor del av stoffet är självbiografiskt råder det ingen tvivel om. [...] Berättelsen består av 15-åriga Halims dagboksanteckningar och är nedtecknade på en frejdig rinkebysvenska.⁷⁰

Recensionen börjar med att generalisera alla ”andra generationens invandrarungdomar” till en homogen grupp från förorten innan Khemiri skrev sitt verk. Gruppen tillskrivs stereotypa egenskaper som att de ”bara rappar och filmar” och Khemiri görs sedan till en representant för ”den andra generationens invandrarungdomar”; deras språk, åsikter och annanhet.

Efter att recensionen konstaterat att Khemiri har en tunisisk far (vilket inte har egentlig relevans) blandar texten ihop biografierna: Khemiri är inte uppvuxen i Vårberg utan på Södermalm, Leiva Wenger däremot är uppvuxen i Vårberg. Recensenten frågar sig sedan var Halim börjar och Khemiri slutar men har i alla fall bestämt sig för att det bortom allt tvivel att ”en stor del av stoffet är självbiografiskt”. Recensenten tycks kräva autenticitet och självbiografisk förankring mellan Halim och Khemiri och förväntar sig bildningsromanen; rapporten från invandrarens förortsliv, i likhet med recensionerna av *Till vår ära*. I förlängningen formas autenticitetskravet som en fråga om det är möjligt att Khemiri kan ha skapat karaktärer utifrån sin förmåga som författare eller om det måste vara självupplevt och baserat på egna åsikter. Krav på autenticitet undergräver författarens legitimitet då denne inte

⁶⁸ Anders Sjögren, ”Först ut att skriva på ’invandrarsvenska’ var Alejandro Leiva”, *Västerbottens-Kuriren* 2003-08-04

⁶⁹ Hanna Gardell, ”Hellre stolt fejkarak än lågstatussvensk”, *Sydsvenskan* 2003-08-04

⁷⁰ Majja Niittymäki, ”Långt ifrån det lagom svenska”, *Nerikes Allehanda* 2003-08-27

ses som fri från den egna erfarenheten i sitt skapande. Citatet ovan avslutas med att beskriva språket som ”frejdig rinkebysvenska”. Rinkebysvenska är i sig en homogeniserande term eftersom det avser beskriva hur alla invandrare talar eller skriver.

Aftonbladets Ragnar Strömberg gör en identitetspolitisk läsning när han skriver om karaktären Halims antisemitism och åsikter om judiska idrottsmäns oförmåga att bli bäst p.g.a. att det i idrottens värld inte går att köpa sig framgång. Strömberg menar att någon på förlaget borde ”påpeka det i sak befängda” för författaren⁷¹ och gör härmed en direkt koppling mellan författarens privata åsikter och verkets huvudkaraktär. Recensionen underkänner Khemiris förmåga (och rätt) att skapa en trovärdig karaktär och förlägger istället okunnigheten hos författaren. Rasism grundar sig ofta i okunnighet och att 14-åriga Halim är okunnig när han uttrycker antisemitiska åsikter borde göra karaktären mer trovärdig. Strömberg verkar härtill blind för den till komik angränsande orimligheten i Halims uttalanden. Citatet som sammanblandar karaktärens åsikter och (o)kunskap med författarens exemplifierar en rasifieringsprocess i materialet. Om någon gör sig skyldig till rasism är det alltså recensenten själv.

När det gäller språktemat (tema 3), om talspråkighet och slang, benämns bokens språk som ”bruten svenska” eller ”rinkebysvenska”. Något som går att se i Khemiris fall liksom i Leiva Wengers är att recensenterna gärna uttrycker sig i samma stil som verken och imiterar talspråkigheten och slangen när de ger boken omdömen, exempelvis genom rubriker som ”Fett om anor ludna sverge”.⁷² Referenserna till hiphopen har däremot minskat i jämförelse med mottagandet av Leiva Wengers debut två år tidigare.

Recensioner av *Kalla det vad fan du vill*

I de 15 recensionerna av Bakhtiaris *Kalla det vad fan du vill* eskalerar fokus inom temat ”den Andre” i frågan om att hon är invandrad svensk från Iran. I snitt omnämns annanhet, etnicitet, härkomst och liknande totalt 183 gånger: 12,2 gånger i snitt per recension. I förhållande till litterär kategorisering (tema 2) med 24 sökordsträffar (1,6 gånger i snitt) och språk (tema 3) med 11 träffar (0,7 i snitt) är fokus på det som ryms inom tema 1 överväldigande.

Huvudkaraktären Bahars familj är invandrad från Iran och i hennes vänkrets finns fler invandrade svenskar. Det finns alltså viss relevans att skriva om etnicitet och migration eftersom boken handlar om komik runt just kulturella skillnader men inte i denna

⁷¹ Ragnar Strömberg, ”Räkna med bråk – Ragnar Strömberg om en våldsam debut”, *Aftonbladet* 2003-08-04

⁷² Anders Sjögren, ”Fett om anor lunda sverge”, *Västerbottens-Kuriren* 2001-12-04

utsträckning. Ett så stort fokus på tema 1 innebär att verkets innehåll inte sakligt redovisas och medför att många andra aspekter av romanen försvinner (dvs. inte tas upp).

Många sökordsträffar syftar till att beskriva kulturkrockar och karaktärernas etnicitet. Men stort fokus hamnar också på författarens självbiografi; i Bakhtiaris fall handlar recensionerna om vad hon inte vill bli kallad, att hon inte vill bli talesperson för invandrande kvinnor och hur alla ska undvika att tolka hennes verk självbiografiskt. Hon får bedyra att hon inte skriver självbiografiskt i 2/3 av intervjurecensionerna (10 av 15). ”Invandrargenren” är etablerad på det litterära fältet vid tiden för utgivningen och, oavsett om recensionerna i princip alltid inleds med att citera henne om att hon inte vill hamna där, placeras författaren i den genom att recensionerna uppehåller sig vid frågor om etnicitet och invandring.

I tema 2 litterär placering placeras Bakhtiari genom omnämnande bl.a. med Leiva Wenger och Khemiri och andra icke-vita svenska författare med 7 sökordsträffar men liknas bara vid en annan vit svensk författare. Aftonbladets Ingalill Mosander skriver: ”’Ett öga rött’, Jonas Hassen Khemiris rapport från en invandrarförort, fick ett lysande mottagande. Nu kommer en kvinnlig motsvarighet”⁷³ och sätter dem i relation till varandra baserat på icke-vit samhörighet snarare än på biografiska eller litterära likheter.

de los Reyes, Molina & Mulinari beskriver: ”[t]endensen att kulturisera, det vill säga att reducera komplexa sociala processer till enkla, deterministiska och statiska antaganden om kultur – ’den andras’ kultur – är särskilt påtagligt när det gäller diskurser om invandrade kvinnor.”⁷⁴ Detta gäller också det litterära fältet. En skillnad från de manliga författarna i studien är att Bakhtiari behöver uttala sig i större utsträckning om att hon inte skriver självbiografiskt. Till slut sätter en recensent ned foten och skriver:

Marjaneh Bakhtiari är författare, punkt slut. Och alldeles oavsett Bahars biografiska likheter med författaren är debutromanen ”Kalla det vad fan du vill” ett konstverk, varken mer eller mindre.⁷⁵

Detta uttalande är ställt till författarens ”försvar” men reproducerar samtidigt vad som är ett av uppsatsens tydligaste resultat: recensionerna gör skillnad på författare och författare. Behovet att skriva ut att hon är författare (fastän hon är en hon och har migrantbakgrund) och oavsett om det finns biografiska likheter mellan författare och huvudkaraktär är det ett konstverk. Att diskussionen ens pågår är särskiljande och kan ses som del av rasifieringsprocessen och uttryck för vitas blindhet och position inom det litterära fältet.

⁷³ Ingalill Mosander, ”’Ett öga rött’, Jonas Hassen Khemiris rapport från en invandrarförort fick ett lysande mottagande. Nu kommer en kvinnlig motsvarighet.” *Aftonbladet* 2005-03-13

⁷⁴ de los Reyes, Molina & Mulinari, 2007, s. 19

⁷⁵ Jan Karlsson, ”Ovanligt bejakande och närvarande romandebut.”, *Östgöta-Correspondenten* 2005-05-10

Inom språktemat (tema 3), läggs stor vikt vid talspråkigheten och slangen men referenser till ”rinkebysvenska” har försvunnit och recensionerna har inte heller bytt ut det till ”rosengårdssvenska”. Analysen av recensionernas innehåll visar alltså att det skett viss förändring ifråga om beskrivning av verkets språk. Samtidigt blir den intersektionella relationen mellan ras, kön och klass som maktmedel tydlig i denna del av materialet. När kvinnor började ta plats inom det litterära fältet tillskrevs de autenticitet med en könad biografisk förankring. De skrev en litteratur som bedömdes självupplevd snarare än kontrollerat konstnärligt skapad och den ansågs inte lika viktig av det litterära fältets manliga etablissemang. Bakhtiari är både invandrad svensk och kvinna och blir här dubbelt ansatt, könandet rasifieras och rasifieringen könas. Män och manlighet (i likhet med vita och vithet) tillskrivs egenskaper som stark, intellektuell, förnuftsstyrd och behärskad i sin person och i sitt skapande och kvinnan (liksom den rasifierade) tillskrivs motsatser som känslostyrd med ett intuitivt skapande.

Recensioner av *Väldigt sällan fin*

Saids roman utspelar sig delvis i Eritrea och handlar om svensk-eritreanen Noah som försöker hitta en identitet. Det sekulariserade Sverige och den religiösa uppfostran Noah fått gör att ord som ”muslim” och ”islam” många gånger nämns inom ramen för temat ”den Andre” (tema 1). Bland de 15 recensionerna återfinns 123 sökordsträffar men har i Saids fall, vid sidan av träffar om hans eritreanska ursprung, ofta med bokens faktiska innehåll att göra. Skillnaden mellan Said och Bakhtiari är att sökordsträffarna på tema 1 minskat från 12,2 stycken per recension i snitt till 8,2. Said behöver inte heller svara på frågor om sin etnicitet eller försvara de självbiografiska likheterna mellan honom och hans karaktär i lika stor utsträckning – eller bli framhållen i egenskap av sitt kön. Recensionerna har alltså ändrat karaktär och speglar mer sakligt verkets innehåll än för de tre tidigare debuterna i studien, men min tematiska närläsning och arbetet med sökord som meningsbärande fragment visar att ett fokus fortfarande ligger på temat ”den Andre” i förhållande till aspekter som genrebestämning och språkomdömen. Det första temat gav 123 träffar (i snitt 8,2 gånger per recension) vilket kan ses i förhållande till temat litterär placering med 9 träffar (0,6 gånger i snitt) och språk som gav 15 träffar, i snitt 1 omnämnande per recension.

Inom tema 2 om litterär placering återfinns förvisso sökordsträffarna till tidigare författare som blivit inplacerade i facket ”invandrarförfattare” såsom Leiva Wenger, Khemiri, Bakhtiari – men här i protestform på ett annat sätt än innan. Dessa omnämns där texter betonar att Said *inte* ska kategoriseras genom dem. Nu nämns samma författare för att

kategorisera Said som en författare med egen stil och i egen rätt, i tradition med modernister som Gertrude Stein. Den rasifierande och påtvingade kopplingen mellan författarna i studien har nu upphört.

Någonting mer har också förändrats bland recensionerna lite mer än ett decennium efter att *Till vår ära* gavs ut. I mottagandet av *Väldigt sällan fin* finns bland de 15 recensionerna några som problematiserar förlagets val av presentation av Said som ”invandrarförfattare” i Natur & Kulturs pressutskick. Genren ”invandrarförfattare” beskrivs på olika sätt som unken och otidsenlig i tre av recensionerna.⁷⁶ Nordvästra Skånes Tidningars Karl Johan Nilsson skriver:

Det känns befriande att denna roman har större ambitioner än att vara en ’invandrarroman’ som förlaget inte kan låta bli att skriva i pressmaterialet.⁷⁷

Borås Tidnings Rebecka Åhlund skriver:

I marknadsföringen kallar förlaget Suids debut ’invandrarlitteratur’. Det är ett oerhört stelt ord för att beskriva den här underbara romanen, och jag trodde att vi vid det här laget var överens om att det är ett ganska poänglöst begrepp.⁷⁸

och Sydsvenskans Anneli Nordahl:

[h]oppas bara förlaget nästa gång skippar ordet invandrarlitteratur i sin marknadsföring. Det är urmodigt, passé, gone.⁷⁹

Fokus har överlag förflyttats från person till prestation och själva verket analyseras och bedöms, inte författarens färg, biografi eller geografi. Inga referenser till ”rinkebysvenska” eller bruten svenska står att finna.

En artikelrecension i Sändaren hänvisar till forskning på området och uppmärksammar rasifiering av icke-vita författare och att invandrare som t.ex. Sigrid Combüchen (som är vit) inte kategoriseras som ”invandrarförfattare”.⁸⁰ Rubriken lyder dock ”Immigranternas barn tar bladet från munnen” och genrebestämmer dem därmed indirekt. Språket beskrivs som ”erövat” och att dessa författare lärt sig svenska och ”ger oss [andra] berättelser” med den.. Symptomatisk för Sändarens recension, som är positionerad utifrån normen men inte ser den egna vitheten, är den egna skriftens särskiljande position som motverkar dess icke-essentialiserande ambitioner.⁸¹

⁷⁶ Jag har inte sett detta pressutskick men gör bedömningen att tre recensionskällor är tillräckligt trovärdigt för att ta med i studien.

⁷⁷ Karl Johan Nilsson, ”Landet utanför”, *Nordvästra Skånes Tidningar* 2012-08-16

⁷⁸ Rebecka Åhlund, ”Lysande med svarta stråk”, *Borås Tidning* 2012-08-16

⁷⁹ Anneli Jordahl, ”Sami Suids ’Väldigt sällan fin’ slår Anneli Jordahl med häpnad”, *Sydsvenskan* 2012-08-16

⁸⁰ David Berjlund, ”Immigranternas barn tar bladet från munnen”, *Sändaren* 2012-09-25

⁸¹ jmf. Ahmed, 2011, s. 201f

Författarens färg: en slutdiskussion

Syftet med studien var att med en sociopoetisk ansats analysera det litterära fältets konstruktion och framställning av fyra svenska författarskap ur ett postkolonialt perspektiv. För detta har jag analyserat sju bokframsidor och 58 recensioner från författarnas debuter 2001-2012. Frågeställningarna kan sammanfattas med: om och på vilka sätt icke-vita svenska författare rasifieras när de presenteras av sina förlag och emottas av dagspressens recensenter.

Studiens resultat kan sammanfattas med att: författarna (1) *inte* blir rasifierade eller placerade i någon ”invandrargenre” av förlagen genom framsidorna av böckerna, dvs. peritexten är inte rasifierande. Dock bör Bonniers hemsidestext (epitext) om Leiva Wengers *Till vår ära* anses bära rasifierande drag av genom att välvilligt exotiserande beskriva verket ur ett ”vi och dem”-perspektiv. De postkoloniala eller rasifierande föreställningar recensenterna tar med i läsningen av själva texten kan snarare förstås som en produkt av samhället i stort mer än det är en konsekvens av förlagens arbete. Av recensenterna (2) rasifieras de tre första författarna (i kronologisk ordning) och beskrivs ur ett ”vi och dem”-perspektiv. (3) ”den Andre” tillskrivs särskiljande epitet och exotiseras och etnofieras utifrån sin icke-vithet snarare än prestation. Författarna förväntas (4) representera ”alla invandrare” som en homogen grupp och när det litterära fältet rasifierar författarskapen på det sättet riskerar de att hyllas till subaltern tystnad i Spivaks bemärkelse. Författarna (5) förutsätts ha skrivit en bildningsroman, rapporteras från förorten och i bildningsromanen ligger implicit krav på autenticitet och självbiografisk förankring. Genom dessa krav (6) ifrågasätts indirekt författarnas litterära förmåga. De förväntas skriva saker som de själva upplevt eller som bara intresserar ”den egna gruppen”, och språkbruket beskrivs (välvilligt) som en okontrollerad, vild naturkraft. Det går att förstå dessa föreställningar utifrån samhällseliga föreställningar som konstruerar icke-vita svenskar som en homogen grupp. Det handlar inte om etnicitet eller eventuell migration utan om en rasifieringsprocess. (7) Ett exempel på denna rasifiering är den litterära placeringen av studiens författare som baseras på icke-vithet. Deras konstnärliga verk skiljer sig åt i form, språk och ämne.

Den Andre och vithetens hegemoni i det litterära fältet

de los Reyes & Molina beskriver situationen för invandrade svenskars position på arbetsmarknaden som att ju större geografiska avstånd från Sverige som migrationen skett, desto större kulturella skillnader uppfattas det finnas mellan den invandrade och den infödde

(vite svensken).⁸² Utifrån en sociopoetisk ansats och förförståelse gäller detta också för det litterära fältet som ses spegla samhällets strukturer i stort. I min undersökning finns fyra författare med bakgrund i Chile, Tunisien, Iran och Eritrea (förutom Sverige). Länderna ligger utanför Europa och det ”kulturella avståndet” konstrueras och rangordnas därefter. Det geografiska avståndet och icke-vithet, snarare än faktisk migration eller etnicitet tycks vara vad som klassificerar en svensk författare som just rasifierad ”invandrarförfattare”.

Litteratur utan ett särskilt epitet (framför ”-litteratur”) visar hur normen aldrig synliggörs. Det ger sken av att vara utan färg, kön eller klass. ”Invandrarlitteratur” blir härmed en genre som upprätthåller ett maktförhållande; en vithetens hegemoni. Konstruktionen av författarna som ”den Andre” sker genom textens benägenhet att positionera sig själv (och ”vit litteratur”) som norm. Till den idébilden skapas ett motsubjekt; utomeuropeiska icke-vita författare, även Khemiri som inte (im)migrerat.

Bland recensionerna går det att utröna en förskjutning från att främst klassificera författaren och verket till att ifrågasätta, eller undra, hur mycket som är självupplevt eller biografiskt, t.o.m. hur mycket av huvudkaraktärens åsikter som egentligen är författarens. Autenticitetskravet på författare vars verk genrebestäms genom recensenters identitetspolitiska läsning är tätt sammanflätat med föreställningar om icke-vithet. Recensionstexterna blir medskapare i sin läsning av verken som (re)producerar en rangordning av författarskap, också när verken får ett fint emottagande.

Recensionerna lägger också fokus på det språkliga innehållet i böckerna. När Leiva Wenger och Khemiri avhandlas är det det intuitiva och okontrollerade språket och formen som tillskrivs dem. Att det handlar om att ”bryta” svenskan och blanda in slanguttryck eller som Leiva Wenger själv uttryckt det; ”smutsa ned språket och formen”⁸³ är en sak. Att de skulle göra det impulsstyrt och utan kontroll är en annan.

En förändring över tid går dock att utröna i materialet. Vid mottagandet av Saids *Väldigt sällan fin*, cirka tio år efter Leiva Wengers debut hamnar fokus mer på innehåll och prestation än på person och recensioner försöker på olika sätt problematisera ett ”vi och dem”-perspektiv. Recensenter påpekar att Said inte ska läsas utifrån de tre tidigare författarna, utan som den modernist han själv placerar sig som. Recensenterna problematiserar även Natur & Kulturs marknadsföring av författaren som ”invandrarförfattare” dvs. ”den Andre”. En sådan läroprocess inom förlags- och bokmarknadsvärlden är nödvändig så att dess aktörer inte riskerar att hylla författarskap till tystnad.

⁸² de los Reyes & Molina, 2007, s. 195f

⁸³ Leiva Wenger, personlig kommunikation

Källförteckning

Tryckta källor

- Ahmed, Sara, *Vithetens hegemoni*, Hägersten: Tankekraft, 2011
- Alvesson, Mats & Sköldböck, Kaj, *Tolkning och Reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. 2.*, [uppdaterade] uppl., Lund: Studentlitteratur, 2008
- Amodeo, Immacolata, *"Die Heimat heisst Babylon": zur Literatur ausländischer Autoren in der Bundesrepublik Deutschland*, Opladen: Westdt. Verl., 1996
- Bakhtiari, Marjaneh, *Kalla det vad fan du vill*, Stockholm: Ordfront, 2006
- Bakhtiari, Marjaneh, *Kan du säga schibbolet?*, Stockholm: Ordfront, 2008
- Behschnitt, Wolfgang & Mohnike, Thomas. "Bildung und Alteritätskonstitutionen in der jüngsten schwedischen Migrantenliteratur" i *Bildung und Anderes: Alterität in Bildungsdiskursen in den skandinavischen Literaturen*, 2006, s. 201-229
- Behschnitt, Wolfgang och Mohnike, Thomas. "Interkulturelle Authentizität? Überlegungen zur 'anderen' Ästhetik der swedischen 'invandrarlitteratur'" i *Über Grenzen. Grenzgänge der Skandinavistik*, red. Wolfgang Behschnitt och Elisabeth Hermann, Würzburg, 2007, s. 79-100
- de los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana, "Introduktion - Maktens (o)lika förklådnader", i *Maktens (o)lika förklådnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige: en festskrift till Wuokko Knocke*. red. de los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana, Stockholm: Atlas, 2007, s. 9-21
- de los Reyes, Paulina & Molina, Irene. "Kalla det mörka natt!" Kön, klass och ras/etnicitet i det postkoloniala Sverige, i: *Maktens (o)lika förklådnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige: en festskrift till Wuokko Knocke*. red. de los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana, Stockholm: Atlas, 2007, s. 190-204
- Forslid, Torbjörn, Helgason, Jon, Larsson, Lisbeth, Lenemark, Christian, Ohlsson, Anders & Steiner, Ann. "Att förhandla litterärt värde – Sami Said och *Väldigt sällan fin*", *Tidskrift För Litteraturvetenskap*, red. Magnus Öhrn, Lund, 2013:3-4, s. 121-134
- Forslid, Torbjörn & Ohlsson, Anders, *Fenomenet Björn Ranelid*, Malmö: Roos & Tegnér, 2009
- Forslid, Torbjörn & Ohlsson, Anders, *Författaren som kändis*, Malmö: Roos & Tegnér, 2011
- Forslid, Torbjörn & Ohlsson, Anders, *Statsministerns sommarläsning: om litteratur, politik och bildning*, Malmö: Roos & Tegnér, 2014
- Friis, Elisabeth. "Intertextualitet", i *Litteratur: Introduktion til teori og analyse*, red. Lasse Horne Kjældgaard m.fl., Aarhus Universitet, 2012
- Genette, Gérard. *Palimpsests: literature in the second degree*, Lincoln, Neb.: University of Nebraska Press, 1997
- Khemiri, Jonas Hassen, *Ett öga rött*, Stockholm: Norstedts, 2003
- Khemiri, Jonas Hassen, *Montecore*, Stockholm: Norstedts, 2006
- Leiva Wenger, Alejandro, *Till vår ära*, Stockholm: Bonnier, 2001
- Lundblad, Kristina, *Om betydelsen av böckers utseende: det svenska förlagsbandets framväxt och etablering under perioden 1840-1914 med särskild hänsyn till dekorerade klotband : en studie*

- av bokbandens formgivning, teknik och relation till frågor om modernitet och materiell kultur, Rámus, Diss. Lund: Lunds universitet, 2010, Malmö, 2010
- Motturi, Aleksander, *Etnotism: En essä om mångkultur, tystnad och begäret efter mening*, Göteborg: Glänta production, 2007
- Naum, Magdalena & Nordin, Jonas M. (red.), *Scandinavian colonialism and the rise of modernity: small time agents in a global arena*, New York: Springer, 2013
- Nilsson, Magnus, *Den föreställda mångkulturen: klass och etnicitet i svensk samtidsprosa*, Hedemora: Gidlund, 2010
- Pratt, Mary Louise, *Imperial eyes: travel writing and transculturation*, 2. ed. London: Routledge, 2008
- Rivas, Carol, "Coding and analyzing qualitative data" i *Researching society and culture*, red. Clive Seale, 3. ed. SAGE Publications: Thousand Oaks, CA, 2012
- Reeder, Jurgen, *Tala – lyssna: en essä om den specifika skillnaden i Jacques Lacans psykoanalys*, 2., rev. uppl. Stockholm: B. Östlings bokförl. Symposion, 1992
- Said, Edward W, *Orientalism*, [Ny utg.] Stockholm: Ordfront, 2000
- Sami Said, *Väldigt sällan fin*, Stockholm: Natur & Kultur, 2012
- Sami Said, *Monomani*, 1a utg. Stockholm: Natur & Kultur, 2013
- Sarrimo, Cristine, *Jagets scen: självframställning i olika medier*, Göteborg: Makadam, 2012
- Seale, Clive & Tonkiss, Fran, "Content and comparative keyword analysis" i *Researching society and culture*. red. Seale, Clive, 3. ed. SAGE Publications: Thousand Oaks, CA, 2012
- Svedjedal, Johan, "Det litteratursociologiska perspektivet" i *Litteratursociologi: texter om litteratur och samhälle*. red. Svedjedal, Johan, 2., [förändrade] uppl. Lund: Studentlitteratur, 2012, s. 71-102
- Spivak, Gayatri Chakravorty, "Kan den subalternen tala?" i *Postkoloniala Studier, Skriftserien Karios nr. 7.*, Raster förlag: Stockholm, 2002 [1988], s.73-146
- Trotzig Astrid, "Makten över prefixen", i *Orientalism på svenska*, red. Moa Matthis, Stockholm: Ordfront, 2005
- Wiman, Björn, "Ett öga blått", *Expressen* 2003-06-17
- Wistisen Lydia, "En sång om Trojas murar – En analys av maskulinitet och utanförskap i tre samtida svenska förtortsskildringar", i *Tidskrift För Litteraturvetenskap*, red. Magnus Öhrn. Lund:, 2013:3-4, s. 5-16

Internetkällor

Bonniers hemsida

<http://www.albertbonniersforlag.se/Forfattare/L/alejandro-leiva-wenger/> (hämtad 2014-08-12)

<http://www.albertbonniersforlag.se/bocker/svensk-skonlitteratur/t/till-var-ara/> (hämtad 2014-08-12)

Natur & Kulturs hemsida

<http://www.nok.se/Allmanlitteratur/Forfattare/?a=14203> (hämtad 2014-08-12)

<http://www.nok.se/Allmanlitteratur/Bocker/Skonlitteratur/Svenska-berattare/Valdigt-sallan-fin1/>
(hämtad 2014-08-12)

Norstedts hemsida

<http://www.norstedts.se/forfattare/Alfabetiskt/K/Jonas-Hassen-Khemiri/> (hämtad 2014-08-12)

http://www.norstedts.se/bocker/utgiven/2003/Okand-saljperiod/khemiri_jonas-hassen-ett_oga_rott-inbunden/ (hämtad 2014-08-12)

Ordfronts hemsida

<http://ordfrontforlag.se/?page=authors&author=87> (hämtad 2014-08-12)

<http://ordfrontforlag.se/?page=books&book=201> (hämtad 2014-08-12)

Recensionsmaterial⁸⁴

* citerade recensioner, ** artikelns författare ej med i Mediearkivet

Pia Bergström Edward, ”Järta och järna”, *Aftonbladet* 2001-10-21

Pia Bergström, ”Rörande, roligt, elände – Pia Bergström om en ung, stark romandebut”,
Aftonbladet 2005-04-05

Åsa Beckman, ”Ey, vad säger din brorsa då?”, *Dagens Nyheter* 2001-12-31

Katarina Bernhardsson, ”Marjaneh Bakhtiari”, *Nerikes Allehanda* 2005-04-25

*David Berjlund, ”Immigranternas barn tar bladet från munnen”, *Sändaren* 2012-09-25

Fredrik Borneskans, ”Kulturkrockar som krockar”, *Falu Kuriren* 2005-06-01

Johan Dahlbäck, ”Efter en klunk blir man blond”, *Göteborgsposten* 2001-10-22

Inger Dahlman, ”Explosion i Rinkebysvenska – Jonas Hassan Khemiris debut
skildrarverkligheten just nu”, *Ludvika Tidning* 2003-08-30 [Dahlmans felstavning av
Hassen]

Inger Dahlman, ”En mans väg till självkänedom”, *Norrköpings Tidningar* 2012-08-16

Ingrid Elam, ”Fett rätt i tiden”, *Expressen* 2003-08-04

Bengt Eriksson, ”En glimt av kärlek”, *Kvällsposten* 2005-04-12

Theres Eriksson, ”Omvändning”, *Expressen* 2012-08-13

Moa Eriksson Dahlberg, ”Sprakande berättarglädje i viktig debutroman”, *Hallandsposten* 2012-09-27

*Hanna Gardell, ”Hellre stolt fejkarab än lågstatussvensk”, *Sydsvenskan* 2003-08-04

Hanna Gardell, ”Fullt trovärdig förortsprosa”, *Sydsvenskan* 2001-10-19

Björn Gunnarsson, ”Den unge Halims lidanden”, *Göteborgs-Posten* 2003-08-04

⁸⁴ Mediearkivet (via Lunds universitet): <https://web-retriever-info-com.ludwig.lub.lu.se:2443/services/archive> (2014-08-12)
eller <http://www.retriever-info.com/sv/category/news-archive/> (2014-08-12)

Björn Gunnarsson, "I landet där allting är fel", *Göteborgs-Posten* 2005-04-22

Stig Hansen, "Lägg namnet på minnet!", *GT* 2001-10-19

Eva Johansson, "'Vita tändar' på klingande skånska", *Svenska Dagbladet* 2005-04-24

Marieke Johnson, "En glimt av verkligheten", *Jusek Tidningen* 2005-05-24

*Anneli Jordahl, "Sami Saids 'Väldigt sällan fin' slår Anneli Jordahl med häpnad", *Sydsvenskan* 2012-08-16

Lina Kalmteg, "Debut med perfekt tajming", *Dagens Nyheter* 2005-03-09

Lina Kalmteg, "Författare som förvånar", *Svenska Dagbladet* 2012-08-25

*Jan Karlsson, "Ovanligt bejakande och närvarande romandebut.", *Östgöta-Correspondenten*, 2005-05-10

Fabian Kastner, "Lovande men ojämn debutant", *Borås Tidning* 2003-08-06

*Lena Kvist, "Vilda noveller var svåra att sluta läsa", *Borås Tidning* 2001-10-19

Lena Kvist, "Lycka att läsa hyllad debut", *Borås Tidning* 2001-12-16

Lena Kvist, "En ovanligt lyckad och rolig debutroman", *Hallands Nyheter* 2003-08-04

Lars Linder, "Bilder av mångkulturell förvirring", *Dagens Nyheter* 2005-07-05

Inga-Lina Lindqvist, "Inget smicker i makalös debut", *Aftonbladet* 2012-08-16

Gunilla Marklund, "Fördomar och febrig dialog", *Borås Tidning* 2005-04-20

*Ingalill Mosander, "'Ett öga rätt', Jonas Hassen Khemiris rapport från en invandrarförort fick ett lysande mottagande. Nu kommer en kvinnlig motsvarighet.", *Aftonbladet* 2005-03-13

Ricki Neuman, "Debutant utan etikett", *Svenska Dagbladet* 2005-03-15

*Maija Niittymäki, "Långt ifrån det lagom svenska", *Nerikes Allehanda* 2003-08-27

*Karl Johan Nilsson, "Landet utanför", *Nordvästra Skånes Tidningar* 2012-08-16

Stig Oline, "Just nu, i Malmö", *Sydsvenskan* 2005-04-06

Karin Olsson, "Avgrunden", *Expressen* 2012-09-05

Lotta Olsson, "Den ofrivillige vännen", *Dagens Nyheter* 2012-09-01

Åsa Petersen, "Jag tänker inte vara din fördom", *Aftonbladet* 2005-05-07

Annina Rabe, "Vast på bruten svenska", *Svenska Dagbladet* 2003-08-04

Annina Rabe, "Enastående debut om vilsen ung man", *Svenska Dagbladet* 2012-08-16

*Nils Schwartz, "Parnassplatsen vikt. Alejandro Leiva Wenger ger 'de nya svenskarna' ett litterärt ansikte", *Expressen* 2001-10-19

*Anders Sjögren, "Fett om anor lunda sverge", *Västerbottens-Kuriren* 2001-12-04

*Anders Sjögren, "Först ut att skriva på 'invandrarsvenska' var Alejandro Leiva", *Västerbottens-Kuriren* 2003-08-04

*Ragnar Strömberg, "Räkna med bråk – Ragnar Strömberg om en våldsam debut", *Aftonbladet* 2003-08-04

Erika Svantesson, "Det som händer händer i Malmö", *Sydsvenskan* 2005-03-18

Jonas Thente, "Arabisk krigare gör uppror", *Dagens Nyheter* 2003-08-04

Jonas Thente, "Porträtt på pricken. Drivet om mötet med resten av världen" *Dagens Nyheter* 2012-08-16

*Mikael Van Reis, "Alejandro och Alexandra", *Göteborgsposten* 2001-11-11

Jaija Westberg, ”Uppfriskande rolig debut – Sami Saids roman handlar om identitet och tillhörighet”,
Folkbladet 2012-10-30

*Rebecka Åhlund, ”Lysande med svarta stråk”, *Borås Tidning* 2012-08-16

Peter Åkesson, ”Schysst debut i LKPG-miljö”, *Östgöta Correspondenten* 2012-08-18

@ Nerikes Allehanda, ”Nafsande noveller”, *Nerikes Allehanda* 2001-10-19**

@ Helsingborgs Dagblad, ”Debut med skälvande nerv”, *Helsingborgs Dagblad* 2001-10-19**

@ Svenska Dagbladet, ”Novelldebut som skapar sug efter en roman”, *Svenska Dagbladet*
2001-10-29**

@ Pressens Mediaservice, ”Jonas Khemiri debuterar på Halimsvenska”, *Pressens
Mediaservice* 2003-08-08**

@ Helsingborgs Dagblad, ”Hon rymmer från invandrarbåset”, *Helsingborgs Dagblad* 2005-
04-20**

Bilaga 1 – Teman och Sökord för *Till vår ära*, 13 recensioner

Tema 1: ”den Andre”: invandring, etnicitet, ras, boendeort, essentialism – 91 träffar, 7 träffar per recension i snitt	
Förort	23
Invandrare	15
Hiphop/rap	14
Vårberg	8
Det nya Sverige (svenskarna, landet etc.)	8
Chile	7
Latin Kings	6
Kulturskillnad	5
Mångkulturell (multikulti etc.)	5

Tema 2: Litterär placering: kategorisering, fack och genrebestämning – 22 träffar, ca 1,7 träffar per recension i snitt	
Sv. författare som skrivit på dialekt (t.ex. Willy Kyrklund, Sara Lidman, Torgny Lindgren, Slas, Kerstin Ekman)	12
James Joyce	6
Medvetandeström/stream of conciousness	4

Tema 3: Språk/språkbruk – 59 träffar, 4,5 träffar per recension i snitt	
Slang (som inte är direkta citat ur verket)	19
Rinkebysvenska	11
Stilistisk uppvisning	6
Rytm	6
Vild eller liknande (som okontrollerad)	5
Experiment (försök, uppsats, skola)	5
Något organiskt (som nerv, puls, vävnad etc.)	4
Fragment	2
Trovärdig	1
Urkraft/uruppförande eller liknande	1

Bilaga 2 – Teman och Sökord för *Ett öga rött*, 13 recensioner

Tema 1: "den Andre": invandring, etnicitet, ras, boendeort, essentialism – 110 träffar, ca. 8,5 träffar per recension i snitt

Arabisk	30
Invandrare (invandrarsvensk etc.)	28
Integration	17
Skärholmen	11
Förort	10
Svensk mamma och tunisisk pappa	6
Rap/hiphop	3
Något som börjar på Ny- (svenska, ord etc.)	3
Mångkulturell/multikulturell	2

Tema 2: Litterär placering: kategorisering, fack och genrebestämning – 29 träffar, ca. 2,2 träffar per recension i snitt

Andra författare (t.ex. som J.D. Salinger m.fl.)	15
Leiva Wenger (eller <i>Till vår ära</i>)	6
Självbiografisk	5
Antisemitisk	2
Ungdomsroman	1

Tema 3: Språk/språkbruk – 75 träffar, ca. 5,8 träffar per recension i snitt

Slang (som inte är en direkt citering ur verket)	55
Rinkebysvenska	13
Bruten svenska	5
Rytm	2

Bilaga 3 – Teman och Sökord för *Kalla det vad fan du vill*, 15 recensioner

Tema 1: ”den Andre”: invandring, etnicitet, ras, boendeort, essentialism – 183 träffar, ca. 12,2 träffar per recension i snitt

Iran (iransk, persisk mm.)	60
Invandrare (utlänning mm.)	43
Annat land än Iran eller Sverige (t.ex. Chile, Jamaica m.fl.)	21
Invandrarförfattare/roman	12
Det nya landet (nysvenskar, nysvensk m.m.)	10
Mångkultur/multikulti	9
Kulturkrock	6
Muslim	5
Integration/Segregation	5
Rosengård	5
Hiphop/Rap	5
Förort	2

Tema 2: Litterär placering: kategorisering, fack och genrebestämning – 24 träffar, ca. 1,6 träffar per recension i snitt

Inte självbiografisk	10
Leiva Wenger, Khemiri, Anyuru	7
Kvinna (menar till kvinnlig Författare)	6
Andra författare	1

Tema 3: Språk/språkbruk – 11 träffar, ca. 0,7 träffar per recension i snitt

Dialekt/talspråk	9
Bruten svenska/engelska	2
Rinkebysvenska	0

Bilaga 4 – Teman och Sökord för *Väldigt sällan fin*, 15 recensioner

Tema 1: "den Andre": invandring, etnicitet, ras, boendeort, essentialism – 123 träffar, ca. 8,2 träffar per recension i snitt

Eritrea	55
Muslim	25
Islam	18
Sekularisering	6
Kulturkrock/skillnader	6
Invandrare	4
Dawit Isaak	4
Integration	3
Koranen	2
Mångkulturell	0
Nysvensk	0
Förort	0

Tema 2: Litterär placering: kategorisering, fack och genrebestämning – 9 träffar, ca. 0,6 träffar per recension i snitt

Leiva Wenger, Khemiri, Bakhtiari (att Said <i>inte</i> är dem)	3
Andra författare	3
Invandrarlitteratur/roman	3

Tema 3: Språk/språkbruk – 15 träffar, 1 träff per recension i snitt

Rinkebysvenska	0
Saids egna stil, t.ex. sparsmakad	15
Självbiografi	0